

Divan Şiirinde Edirne Redifli Gazeller* *Ghazals with Edirne Redif in Divan Poetry*

Yılmaz FARAŞOĞLU**

Öz

Edebî eserler şair ve yazarların birikim, hayal gücü ve dil becerileriyle ortaya çıkar. Bu eserler sanat ve estetiği ön plânda tutsa da ait oldukları toplumun değer yargılarını yansıtır. İnsan için çok önemli olan mekân, içinde bulunulan kültüre göre değer ve anlam kazanır. Divan şairleri doğdukları, yaşadıkları veya görev icabı buldukları şehir, kasaba ve yerler hakkında şiirler yazmışlardır. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin ikinci başkenti olan, Balkan fetihlerinde askerî üs olarak öne çıkan; padişah ziyaretleri, düğün şenlikleri ve av eğlenceleriyle sultanların daima bulunmayı tercih ettiği Edirne üzerine yazılmış gazeller bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Taramalarımız neticesinde "Edirne" redifi ile yazılmış 26 gazel tespit edilmiştir. Çalışmanın girişinde Edirne hakkında verilen kısa bilginin ardından şehrin tarihî seyri ve kültür tarihimizdeki yeri ortaya konmaya çalışılmış, daha sonra şehrin tezkire ve biyografik kaynaklarda ele alınışı üzerinde durulmuştur. Ardından gazel yazan şairler kronolojik olarak sıralanarak her şair kısaca tanıtılmıştır. Edirne övgüsünde yazılan bu gazeller daha sonra şekil ve muhteva yönünden incelenip yorumlanmış, arada şiir metinleri verilmiştir. Böylece divan şairlerinin gözünden Edirne sevgisi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Divan şiiri, gazel, Osmanlı medeniyeti, şehir.

Abstract

Literary works emerge with the accumulation, imagination and language skills of poets and writers. Although these works keep art and aesthetics in the foreground, they reflect the value judgments of the society they belong to. Space, which is very important for people, gains value and meaning according to the culture they live in. Divan poets wrote poems about the cities, towns and places where they were

* Bu makale, Yılmaz Faraşoğlu tarafından İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Ana Bilim Dalında, Doç. Dr. Bünyamin Açıççeği danışmanlığında devam eden "Divan Şiirinde Mekân Algısı ve Şehir Şiirleri" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Doktora öğrencisi / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Ana Bilim Dalı,, İstanbul/TÜRKİYE, yilmazfarasoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5232-3624

born, lived or as a duty. In this study, the second capital of the Ottoman Empire, which came to the fore as a military base in the Balkan conquests; The ghazals written on Edirne, which sultans always preferred to be present, were tried to be brought together with sultan's visits, wedding festivities and hunting entertainments. As a result of our searches, 26 ghazals written with the redif "Edirne" were identified. After the brief information given about Edirne at the beginning of the study, the historical course of the city and its place in our cultural history were tried to be revealed, and then the handling of the city in biographies and biographical sources was emphasized. Then, the poets who wrote ghazals were listed chronologically and each poet was briefly introduced. These ghazals, which were written in praise of Edirne, were then examined and interpreted in terms of form and content, and poetry texts were given in between. Thus, the love of Edirne through the eyes of divan poets has been tried to be revealed.

Keywords: Edirne, Divan poetry, ghazal, Ottoman civilization, city.

Giriş

Edirne, Marmara bölgesinin Ergene bölümünde kuzey-güney doğrultusunda uzanan, dar sayılabilecek bir şerit içinde yer alır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan, Türk dünyasının önemli kültür merkezlerinden olma özelliğini koruyan Edirne, tarihî ve kültürel miras bakımından oldukça zengindir. Bursa'dan sonra Osmanlı Devleti'ne uzun süre başkentlik yapan Edirne bu süre içinde saraylar, medrese, tekke ve zaviyeler, türbe ve camiler, han, hamam ve kervansaraylar, bedesten ve çarşılar, çeşme ve sebiller, Tunca ve Meriç nehirleri üzerindeki meşhur köprüleriyle ilim, kültür ve sanat merkezi olmuştur (Canım, 1995, s. 2).

Osmanlı-Türk kültürünün önemli merkezlerinden olan Edirne'nin Roma döneminden beri var olan önemli yollar üzerinde yer alması, ticari açıdan zenginleşmesini sağlamıştır. Uzun bir süre batıdaki fetihler için merkez ve askerî toplanma bölgesi olan Edirne, devlet merkezi İstanbul'u sık sık terk edip burada konaklayan, şehre özel ilgi gösteren padişahlar sayesinde önemini korumuştur. II. Bayezid, Kanûnî, II. Selim, IV. Mehmet ve II. Mustafa iktidarlarında gelişimini devam ettiren Edirne, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşadığı zayıflamayla istilalara açık hale gelmiş, iki defa Rus bir defa da Bulgar işgaline uğramıştır (Tiktaş, 2014, s. 89). Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan yol güzergâhındaki stratejik konumu ve Osmanlı döneminde inşa edilen yüzlerce eserle; göçlerle oluşan değişken nüfusu ve kozmopolit yapısıyla, siyasi ve askerî konumuyla, yaşanan doğal afetler ve işgallerle Edirne, tarih boyunca sürekli bir değişim hâlinde olmuştur (Karakuş, 2018, s. 16).

Dinî ve mimari eserlerinin çokluğu ise Edirne'nin manevi kimliğini ön plâna çıkarır. Şehrin manevi önderleri ve onların tekke, zaviye ve türbeleri şehre manevi iklim katmakta, şehrin ziyaretçilerine ruh saadeti temin etmektedir. Edirne'ye

Müslüman ve Türk kimliğini kazandıran veli, âşık ve meczup diye adlandırılan Murad Baba, Hızır Baba, Topal Baba, Eskici Baba, Kaplı Dede, Tütünsüz Sultan ve daha niceleri toprağa çekilen tuğralar misali Edirne'yi Türklüğe mâl etmiş ölümsüz şahsiyetlerdir (Gürgendereli, 2019, s. 3-4).

Edirne, tarih boyunca birçok önemli olaya, sayısız Balkan ve Avrupa seferine sahne olmuştur. Düğün, sürek avları ve padişah ziyaretleriyle sürekli gözde olan şehir, şairleri de kendisine çekmiştir. Edirne bazen padişahların gözüne girmek, bazen de şairlerin şehre duydukları muhabbetle hakkında birçok manzumenin yazıldığı değerli ve özel bir şehirdir. Doğal güzelliği, zengin mimari, tarihî ve kültürel mirasıyla şairlere ilham kaynağı olan Edirne hakkında padişahların teşvikiyle birçok gazel, kaside, mesnevi ve manzume yazılmıştır (Gürgendereli, 2019, s. 5, 62). Şehir güzellerini ve şehrin güzelliklerini anlatan şehrengizler, bu şiirlerin ancak bir bölümüdür. Adına şehrengiz yazılan ilk şehir olmasıyla dikkat çeken Edirne hakkında Mesîhî, Zâtî, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Kerîmî, Firdevsî, Tâbi'î ve Neşâtî'nin olmak üzere sekiz şehrengiz yazılmıştır (Karaca, 2018, s. 133).

Padişah ziyaretleri, sur ve av şenlikleri ve halkının eğlence düşkünlüğü sebebiyle sık sık eğlence mekânı olmuş renkli bir şehir olan Edirne; Sarayıçi, Demirtaş, Hıdırlık, Buçuktepe, Akpınar, Musalla, Kasımpaşa ve Mamak gibi mesire yerleri, içaçıcı havası ve sıhhat verici özellikleriyle şiirlerde övülmüştür. Ayrıca İstanbul'a yakınlığıyla Edirne şairlerin sürgün olarak gönderildiği bir şehirdir. Bâkî başta olmak üzere Ahmed Refî, Nevres-i Kadîm, Nâilî, Nef'î, Sünbülzâde Vehbî, Pertev Paşa, Sâbit ve Keçecizâde İzzet Molla gibi birçok şair Edirne'ye sürgün gitmiştir (Gürgendereli, 2019, s. 280).

1. Edirne Şehrinin Tarihi

Osmanlı Devleti'ne Bursa'dan sonra başkentlik yapan Edirne, Balkan yarımadasının Trakya kısmında, iki tarafı Tunca, Meriç ve kısmen Arda nehirleri ile çevrili güzel bir şehirdir (Canım, 1995, s. 1). Tarih boyunca Edirne için Orestas, Orestia, Orestias, Adrianapolis, Hadrianopolis, Edrinus, Edrinabolu ve Endriye isimleri kullanılmıştır (Tuğlacı, 1985, s. 102). MS. 2. yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus (117-138) tarafından yeniden kurulan Edirne, onun adına izafeten *Hadrianopolis* adını almıştır. Osmanlı devri metinlerinde ise Edirne *Darü's-saltana*, *Dârü'n-nasr ve'l meymene*, *Darü'l-mülk*, *Dârü'l-feth*, *Mahmiye-i Edirne*, *Mahrûsa-i Edirne* ve *Tahtgâh-ı Edirne* gibi isimlerle anılmıştır. (Gökbilgin, 1994, s. 425).

Edirne'nin yerinde daha önce Odrissiye adlı şehir vardır. Bu şehir milattan 30-40 yıl önce buraya gelen Traklar'ca kurulmuştur (Peremeci, 1939, s. 8). Roma İmparatorluğu döneminde kervanların İstanbul'a varmadan önceki son durak

yeri ve saldırılara karşı mevzi konumundaki Edirne, Bizans İmparatorluğu'nun parlak devirlerinde de önemini korumuştur. Zaman içinde Hunlar, Gotlar, Bulgarlar, Avarlar ve Peçeneklerin saldırılarına uğrayıp el değiştiren Edirne her zaman İstanbul'un korunmasını sağlamıştır (Darkot, 1965, s. 2-3).

Edirne, Bizans devrinde Balkan topluluklarının tehdidine maruz kalmıştır. 586'da Avarlar tarafından kuşatılan şehir, daha sonra Bizans ve Bulgar Krallığı arasındaki mücadelelere sahne olmuş; 914'te Bulgar işgaline uğramış, 1050'de ise Peçenekler tarafından kuşatılmıştır. İstanbul'un Latinler'in eline geçmesiyle çıkan ayaklanmalarda, Bizans-Bulgar müşterek kuvvetleri Latin ordusunu 1205'te burada yenmiştir. (Gökbilgin, 1994, s. 426). 13. yüzyılda yaşamış gazilerden, Anadolu'nun Türkleşip Müslümanlaşmasında önemli rol oynayan Sarı Saltuk, Cem Sultan için derlenen ve onun menkibelerini anlatan Saltukname adlı eserde, Edirne'nin önemi hakkında şunları söylemektedir (Kafadar, 1995, s. 245-246):

"Rum memleketini kim fethetmek isterse Endriyye'de mukim olmalıdır. Ve her kim küffarı ve düşmanları yok etmek isterse Edirne'de kalmalıdır, çünkü o gazilerin kalbidir. Gaza için ondan iyi yer yoktur. Dünya bir yüzük gibidir; Rumeli yüzüğün mührüdür ve o mührün ortası Endriyye'dir. Kim bu Rum'u parmağındaki bir mühür yüzüğü gibi isterse bu yüzüğün merkezi [başkent] bu mevkii olmalıdır. O Rum'un iç harimidir."

Hikâyet-i Beşîr Çelebi'de ise Edirne: *Diyâr-ı Rûm'da Edrine, makâm-ı mübârek ve hem gaziler ocağıdır derler* şeklinde anlatılır. Yine Hz. Muhammed'in Kaleiçi Kilise Camii'nde ibadet edip şehre *Dârü'n-nasr* adını verdiği de rivayetler arasındadır (Demir ve Erdem, 2013, s. 551).

1352'de Bizans İmparatoru Kantakuzenos'a müttefik olarak Trakya'ya geçen Şehzade Süleyman Paşa, Bulgar-Sırp kuvvetlerini Edirne'de bozguna uğratmış, bu olay Osmanlıların Edirne ile ilk teması olmuştur. Osmanlıların Edirne'yi fethi için 1361, 1362, 1367 ve 1369 tarihleri ileri sürülür. Bunlar arasında, şehrin Orhan Gazi'nin sağlığında oğlu Murad ile Lala Şâhin'in sistemli fetih siyasetiyle 1361'de alındığı görüşü ağırlık kazanır. Balkan ve Avrupa tarihinde dönüm noktası olan Edirne'nin fethi, İstanbul fethini de kolaylaştırmıştır. Yıldırım Bayezid Rumeli'nin fethi için üs olarak kullandığı Edirne'de İstanbul'u kuşatma hazırlıkları yapmış, şehir üzerine buradan yürümüştür. Edirne Yıldırım Bayezid'in ölümünden sonraki fetret döneminde şehzadelerin mücadele alanı olmuştur. Emir Süleyman Bursa'dan Edirne'ye gelip burayı devlet merkezi yapmış, kardeşi Musa Çelebi ise uç beylerinin yardımıyla Edirne'yi kuşatıp ele geçirmeyi başarmıştır. Edirne'de iki yıl kalan Musa Çelebi kendi adına para bastırıp Selanik ve İstanbul üzerine

seferler düzenlemiştir. Daha sonra kardeşi Musa Çelebi'yi yenen Çelebi Mehmed ise ölene kadar Edirne'de yaşamıştır (Gökbilgin, 1994, s. 426).

Edirne'nin başkent olarak gelişme süreci II. Murad döneminde hız kazanmış, Darülhadis ve Üç Şerefeli Camii, Tahtakale ve Topkapı hamamları gibi önemli eserler inşa ettirilmiştir (Peremeci, 1939, s. 14). Edirne'yi askerî üs olarak değerlendiren II. Murad, pek çok seferi Edirne'den yönetmiş, Tunca Nehri kenarına yeni bir saray yapımına başlamıştır. Edirne II. Murad'ın çocukları şehzade Mehmed ve şehzade Alaaddin'in görkemli sünnet düğünlerine sahne olmuştur. II. Murad'ın ikinci padişahlığında Edirne oldukça parlak günler yaşamıştır. Sultan, oğlu II. Mehmed'i 1450'de Sittî Sultan'la burada evlendirmiştir. II. Murad hayatının sonuna kadar Edirne'de kalıp burada vefat etmiştir (Sannav, 2019, s. 3920-3727).

II. Murad'ın ölümü sonrası Şehzade Mehmed, Manisa'dan Edirne'ye gelip tahta oturmuş, İstanbul'un fetih hazırlıklarını 1452-1453 kışında Edirne'de yapmıştır (Gökbilgin, 1994, s. 426). II. Mehmed İstanbul'un fethi sonrası başkenti buraya taşımakla birlikte Edirne Sarayı'na gelmeyi sürdürmüştür (Peremeci, 1939, s. 17). İstanbul'un fethiyle payitahtlık vasfını kaybeden Edirne, padişahların ilgisinden mahrum kalmamıştır (Darkot, 1965, s. 2-6). II. Bayezid 1457 baharında kardeşi Mustafa ile Edirne'de sünnet ettirilmiştir (Turan, 1992, s. 234). Fatih'ten sonra tahta oturan II. Bayezid, 1484'te geldiği Edirne'de birçok önemli yapının temelini atmıştır (Tuğlacı, 1985, s. 104). I. Selim ise Çaldıran ve Mısır seferlerinin hazırlıklarını Edirne'de yapıp sefere buradan çıkmıştır (Peremeci, 1939, s. 18). Kanunî devrinde ise Edirne, Avrupa'ya yapılan seferlerde üs olarak kullanılmıştır (Tuğlacı, 1985, s. 104). Edirne tutkunu olan II. Selim, Mimar Sinan'a mimarlık tarihinin eşsiz şaheserlerinden olan Selimiye Camii'ni yaptırmıştır (Ortaylı, 2014, s. 85).

17. yüzyılda başta I. Ahmed olmak üzere Osmanlı padişahlarının burada oturması Edirne'ye yeniden önem kazandırmış, şehir adeta ikinci bir başşehir olmuştur. I. Ahmed, II. Osman ve IV. Murad av eğlenceleri münasebetiyle Edirne'de kalmış, bu durum şehre duyulan ilgiyi arttırmıştır. Fakat Edirne'yi asil devlet merkezi haline getiren IV. Mehmed olmuş, şehzadeleri Mustafa ve Ahmed'in sünnet düğünleriyle kızı Hatice Sultan'ın on sekiz gün süren düğününü Edirne'de yapmıştır (Gökbilgin, 1994, s. 426).

IV. Mehmed'in oğlu II. Süleyman, Avusturya savaşları sebebiyle yeniden üs özelliği kazanan Edirne'de kalıp burada vefat etmiş; yerine geçen II. Ahmed, Edirne Eskihisar'da kılıç kuşanmış, II. Mustafa'nın tahta geçiş töreni de burada yapılmıştır. II. Mustafa'nın sürekli olarak Edirne'de kalışı ve hocası Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin devlet adamları üzerindeki baskısı, 1703 yılında II.

Mustafa'nın tahttan indirilmesi ve şeyhülislamın öldürülmesine sebep olan "Edirne Vakası" adlı isyanla sonuçlanmıştır. Edirne bu olaydan sonra eski önemini kaybetmiş ve 19. yüzyıl başlarında, II. Mahmud'un Edirne gezilerine kadar padişahların uğrak yeri olmaktan çıkmıştır (Tuğlacı, 1985, s. 104-105). 1829 ve 1878'de (93 harbi) Ruslar, 1913'te Bulgarlar ve 1920'de Yunanlılar tarafından işgal edilen Edirne, 1922'de Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli bir serhat şehri olmuştur (Gökbilgin, 1994, s. 427).

2. Edirne'nin Kültür Tarihimizdeki Yeri

Edirne'nin I. Murad tarafından fethi hem İstanbul hem de Balkanların kapısını Türklere açmıştır. Osmanlı tarihinde siyasi ve kültürel açıdan kilit konumdaki Edirne, neredeyse bir asır devlete payitahtlık yapmıştır. *Gaziler ocağı, Kızılma ülkesinin kapısı, Tanrı'nın nazargâhı* gibi isimlerle anılan Edirne, manevi şahsiyetleri, tabii güzellikleri ve mimari zenginliğiyle günümüzde de kimlik sahibi bir şehirdir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Bir başkent daima başkenttir, ne kadar susturulursa susturulsun yine de konuşur* ifadeleriyle tanıttığı Edirne, kendine mahsus koku ve dokusuyla, rengi ve ruhuyla bir başkent olduğunu sessizce haykırır. Abdurrahman Hibrî, Evliya Çelebi ve Ahmed Bâdî Efendi gibi tarihçi ve seyyahların eserlerine konu olan Edirne'yi başta Nef'î olmak üzere birçok şair, manzumelerinde övmüştür (Gürgendereli, 2018, s. 1-2).

Evliya Çelebi, Edirne'nin birçok şair tarafından övüldüğünü fakat bunların denizde damla, güneşte zerre bile olamayacağını ifade ederek şehrin sayısız güzelliğine vurgu yapar. Edirneli Örfî ise *Edirne'yi kendi şehrim diye övdüğümü sanmayın. Bu şehrin binde birini bile vafsetmek mümkün değildir; ben sadece küçük bir özetini anlatabildim* şeklinde çevrilebilecek dizeleriyle Evliya Çelebi'yi doğrular. Kültür ve sanat tarihçisi Süheyl Ünver Edirne'nin tarihî ve kültürel zenginliğini Her şey biter Edirne bitmez sözleriyle özetler. Evliya Çelebi'nin *Seyahatname'sinde Taht-ı sâni, Belde-i tayyibe, Kal'a-i atik-i şehri Edirne adlarıyla zikrettiği Edirne hakkında Kâtip Çelebi; Önceleri evleri az ve harap halde olan şehrin fetihten sonra şenlendiğini, Eski Saray'ın da yapılmasıyla "Dârü'l-mülk" haline geldiğini* söyler (Selen, 1993, s. 304).

Edirne kültür ve medeniyet zenginliğimizi gösteren birçok eserle süslüdür. Şehrin nüvesini teşkil eden kalesi, Tunca kenarında bugün Kaleiçi denilen yerde idi. Geçirdiği yıkım ve âfetler sonucu kaleden bugün sadece saat kulesi kalmıştır. Edirne sarayları ile de meşhurdur. Bunların en ünlüsü I. Murad tarafından kale dışına inşa ettirilen ve günümüze ulaşmayan Eski Saray'dır. Günümüze ulaşmayan diğer yapı, Tunca Sarayı, Hünkâr Sarayı isimleriyle de anılan Tunca'nın batısındaki düzlükte bulunan Yeni Saray (Sarây-ı Cedîd)'dir. II. Murad zamanında başlanıp II.

Mehmed devrinde tamamlanan bu saray, Kanûnî döneminde genişletilmiş; Rus işgali yıllarında (1878) ateşe verilmiş, geri kalan kısımları sonraki yıllarda ortadan kalkmıştır. Şehir içindeki Hatice Sultan Sarayı ve IV. Mehmed'in yaptırdığı Çadır Köşkü, ayrıca Buçuktepe, Hıdırlık, Yıldız ve Demirtaş kasrıları Edirne'nin saray türü diğer yapılarıdır.

Edirne, sanat eseri camileriyle de ayrı bir öneme sahiptir. Evliya Çelebi Edirne'de 14'ü sultanlar, 300'ü vezir ve ayanlar tarafından yapılmış 314 cami bulunduğunu belirtip mescit ve zaviyelerle bu rakamı abartılı olarak 1700'e çıkarır (Dündar, 2007, s. 126). Şehrin ilk camii, fethedildiğinde (1362) şehrin en büyük kilisesi iken I. Murad'ın camiye çevirdiği Kaleiçi'ndeki Ayasofya (Halebî) Camii'dir. 14. yüzyıldan kalma tek cami 1399 tarihli Yıldırım Camii'dir. 15. yüzyılda Edirne'ye birçok cami inşa edilmiş olup bunları ilki yapımına Emîr Süleyman döneminde (1404) başlanan, I. Mehmed devrinde tamamlanan Eskicami (Ulucami)'dir. Ayrıca II. Murad'ın 1436'da mevlevîhane olarak yaptırdığı Murâdiye Camii, 1435'te Manyas mevkiinde hadis eğitimi için yaptırdığı Dârülhadis ve Üç Şerefeli camileri diğer önemli eserlerdir. II. Bayezid'in Tunca kenarına yaptırdığı Bayezid Külliyesi (1484-1488) içindeki cami ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca Gazi Mihal (1422), Beylerbeyi (1429), Şah Melek (1429), Mezid Bey (1442) ve Kasım Paşa (1479) camileri de önemli mâbedlerdir. 16. yüzyıl Edirne'sinin en güzel eserleri, Mimar Sinan tarafından yapılan Taşlık, Defterdar ve Şeyhî Çelebi camileri ve şehre hâkim olan Kavak Meydanı'na inşa ettirilen Selimiye Camii ve Külliyesi'dir (Gökbilgin, 1994, s. 430).

İlim ve kültür merkezi olan Edirne'de birçok medrese de mevcuttur. Külliyelerde olanlardan başka II. Murad tarafından Üç Şerefeli Camii avlusundaki Saatli Medrese, Fâtih tarafından yaptırılan Peykler Medresesi bunların en önemlileridir. Ahmed Bâdî Efendi eserinde Edirne'de kırktan fazla medrese ismi saymaktadır. Ayrıca Edirne'de birçok han, bedesten ve çarşı mevcuttur. Çelebi Mehmed'in Eskicami'ye vakıf olarak 1418'de inşa ettirdiği bedesten, II. Murad'ın Eski Bedesten, Kurşunlu Han ve Tahıl Hanı, Mimar Sinan yapısı kemerli büyük arasta, Büyük ve Küçük Rüstem Paşa hanları, Sokullu adına yaptırılan Taşhan, 17. yüzyılda Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın yaptırdığı han ve kervansaray, yine Mimar Sinan'ın Semiz Ali Paşa adına inşa ettiği Ali Paşa Çarşısı bunların en önemlileridir. Bunların dışında Edirne'de birçok çeşme, Tunca ve Meriç nehirleri üzerinde köprülerin yaptırıldığı bilinmektedir (Gökbilgin, 1994, s. 430).

Edirne birçok tarihî abidesi yanında önemli bir kültür merkezidir. Padişahların şehirde ikameti, saray çevresinde kültür ortamı oluşmasını sağlamış, bu ilim ve irfan muhitlerinde pek çok meşhur şahsiyet yetişmiştir. Bunlar arasında şeyhülislamlardan Kemalpaşazâde, Kadızâde Ahmed Şemseddin ve Şeyhülislâm Mehmed Emin Efendi, Gülşenî tarikatı piri Şeyh Hasan Sezâyî, II. Murad devrinin

Mevlevî dervişleri Celâleddin ve Cemâleddin çelebiler, Fatih devri şairi İvazpaşazâde Atâyî, II. Selim dönemi şairi Hekim Sinanoğlu Atâyî, tezkire sahibi Sehî Bey, mütercim Mecdî Mehmed, tarihçi Mustafa Kesbî ve Oruç Bey, Edirne tarihçileri Abdurrahman Hibrî, Cevrî İbrâhim ve Örfî Mahmud Ağa sayılabilir (Gökbilgin, 1994, s. 430).

3. Tezkire ve Biyografik Kaynaklarda Edirne

Divan şiirinin kaynaklarından olan şura tezkirelerinde, şairlerin hayatı anlatılırken doğdukları şehir hakkında bazı tarif ve tasvirler yapılır. Tezkireler içinde şehirler hakkındaki en ayrıntılı bilgiler Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü'ş-şu'arâ'sında* görülür. Bu tezkirede Edirneli yirmi şairin biyografisi anlatılırken *Darü'n-nasr ve'l-meymene* olarak adlandırılan Edirne; çok sayıda bağ, bahçe ve nehriyle, ruhu ferahlatan havasıyla, pak suları ve misk kokulu toprağıyla övülmüş, ne kadar anlatılsa da güzelliğini ifade etmenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca bağ ve bahçelerle süslü Edirne, İrem ve Seba ülkesinden üstün tutulup cennete benzetilmiş; kültürlü insanların, başarılı şairin yetiştiği bir belde olarak tanıtılmıştır (Erduran, 2000, s. 33).

Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapan Edirne, çeşitli Türk İslam beldeleri ve kültür merkezlerinden gelen birçok bilim ve sanat adamını kendine çekmiştir. Devletin ilk şairler topluluğu Çelebi Mehmed ve II. Murad devirlerinde, Edirne Sarayı etrafında teşekkül etmiştir. Edirne II. Murad devrinden 16. yüzyıl sonuna kadar tezkirelere giren 50 civarındaki Edirneli şair ile devletin en çok şairine sahip şehridir (Gürgendereli, 2019, s. 61). İstanbul'un başkent oluşuyla bir miktar gözden düşen Edirne, şair yetiştirecek fiziki ve manevi imkânları sebebiyle şair menbaı olmayı sürdürmüş, yetiştirdiği şair sayısı ile İstanbul ve Bursa'nın ardından üçüncü sırada yer almıştır. Canım'ın Edirne Şairleri adlı eserine göre Edirne'de doğup büyümüş Şehzâde Cem ve Sultan Fatih gibi hanedan üyesi simalar da dâhil, 15. yüzyılda 8, 16. yüzyılda 75, 17. yüzyılda 69, 18. yüzyılda 36, 19. yüzyılda 29 ve 20. yüzyılda 20 şair olmak üzere toplan 240 civarında şair yetişmiştir (Canım, 2014, s. 49).

Devletin önemli kültür ve sanat merkezlerinden biri olan Edirne, pek çok musikişinâs, şeyh, bilim adamı, şair ve sanatkâr yetiştirmiştir. Böylesine önemli bir şehir üzerine, başta Abdurrahman Hibrî'nin *Enîsü'l-müsamerîn*'i olmak üzere Beşir Çelebi'nin *Tarih-i Edirne*, Ahmed Bâdî Efendi'nin *Riyâz-ı belde-i Edirne*, Örfî Mahmud Ağa'nın *Edirne (Örfî) Tarihi*, Edirne Matbaa Müdürü Mustafa Şevket Bey'in *Edirne Salnâmesi 1870-1902*, Bedia Özden'in *Edirne Tarihi 1362-1451*, Osman Nuri Peremeci'nin *Edirne Tarihi*, Tosalı Rifat Osman'ın *Edirne Rehnümâsı* olmak üzere birçok şehir monografisi yazılmıştır. Ayrıca Edirne tarih, kültür ve

folklorü üzerine Süheyl Ünver, Arif Müfit Mansel, M. Tayyib Gökbilgin, Ratıp Kazancı, Oral Onur, Uluğ Turanlıoğlu, İlhan Özalp, Ender Bilar ve Necati Seçkin gibi araştırmacıların değerli çalışmaları mevcuttur (Canım, 1995, s. 4).

4. Edirne Redifiyle Şiir Yazan Şairler ve Şiirleri

4.1. Kemalpaşazâde (ö. 1534)

Asıl adı Ahmed Şemseddin Çelebi, unvanı Müftiyyü's-sakaleyn olan şair, dedesi Kemal Paşa'dan dolayı Kemalpaşazâde diye anılır. Bazı kaynaklarda Tokat, bazılarında Edirne'de doğduğu kaydedilir (Canım, 1995, s. 109). İlk öğrenimini babasından alan şair, daha sonra askerlik mesleğine girmiş, sipahi olarak II. Bayezid'in seferlerine katılmıştır. Edirne'de birçok medresede uzun süre müderrislik yapan Kemalpaşazâde, Edirne kadılığı da yapmıştır. Yavuz Sultan Selim devrinde Anadolu kazaskeri olan şair, padişahla birlikte Mısır seferine katılmış, sefer dönüşü atından sıçrayan çamurun padişah kaftanını kirletmesiyle Yavuz'un "âlimlerin ayağının çamuru bizim için süs ve iftihadır" sözleri üzerine sultanın ölünce bu kaftanın sandukası üzerine örtülmesini vasiyet ettiği rivayet edilir (Turan, 2022, s. 238).

Kemalpaşazâde'nin 5 beyitli gazeli aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezninde yazılmıştır. Gazel metni şöyledir:

1. *Geldi yâdîma kazâ-yı dil-güşâ-yı Edrine*
Verdi 'ayşıma keder zikr-i safâ-yı Edrine
2. *Sînemi kıldı habâb-ı şevk ile pür âbile*
Girdi gönlüm cûybârına hevâ-yı Edrine
3. *İki yanımda sebîl olmuşdur akar Selsebîl*
Cennetü'l-me'vâ nazîridir kazâ-yı Edrine
4. *Çün kenârında gubâr-âlûd ise bâd-ı bahâr*
Cân gözün pür-nûr eder kuhl-ı cilâ-yı Edrine
5. *Seyre çıksa gonca-veş dil-teng olanın gül gibi*
Gönlün açar sâhât-ı râhat-fezâ-yı Edrine¹

Edirne redifli gazel yazan ilk şair olan Kemalpaşazâde'nin şiiri Edirne özlemiyle kaleme alınmış bir şehir methiyesidir. Bu gazel Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferindeyken şehri özlemesi üzerine Kemalpaşazâde'den Edirne hakkında bir manzume istemesi üzerine ortaya çıkmıştır (Gürgendereli, 2018, s. 18). Şair gönül açan şehir diye bahsettiği Edirne'den uzaktadır. Şehri hatırladıkça, orada

¹ Gürgendereli, 2018, s. 223.

geçirdiği mutlu günleri hatırlayıp kederlenmektedir. İkinci beyitte özlem duygusunu sürdüren şair gönlünün Edirne hasretiyle şehrin ırmakları misali şevk kabarcıklarıyla coştüğünü belirtir. Üçüncü beyitte ise Edirne Me'va cennetine, şehrin ırmakları (Meriç ve Tunca) da cennetin Selsebil sularına benzetilir. Dördüncü beyitte bahar mevsiminde ırmak kenarlarındaki mesirelerde yapılan eğlenceler anılmakta; Edirne toprağı, gözlere çekilen sürmeye teşbih edilmektedir. Son beyitte ise Edirne, görenlerin kederli gönlünü rahatlatan güzel bir şehir olarak nitelenir.

4.2. Hayâlî Bey (ö. 1557)

16. yüzyılın Fuzulî'den sonraki en büyük şairi kabul edilen Hayâlî'nin asıl adı Mehmed, lakabı Bekâr Memî'dir. Âşık Çelebi'nin ifadesiyle "münbit-i şuarâ ve maden-i zurefâ" olan Vardar Yenicesi'nde doğmuştur. İstanbul'a küçük yaşta gelen şair, kısa sürede şöhrete ulaşmış, Kanûnî Sultan Süleyman'ın iltifatını kazanarak sarayın gözde şairlerinden olmuştur (Gürgen ve Göktaş, 2023, s. 237). Bir şairin ulaşabileceği en büyük paye olan padişah nedimliği ve musahipliğine yükselen şair Kanûnî ile Rodos, Irak Seferleri ve Bağdat'ın fethine de katılmış, Edirne'de vefat etmiştir (Karagözlü, 2014). Devrinin tezkire yazarları Hayâlî'yi "diyâr-ı Rûm'un sultânü'ş-şuarâsı" diye anmakta, Hâfız-ı Şirâzî'ye benzetmektedir. Hayâlî, şiiir yeteneğıyle Zâtî başta olmak üzere devrinin önemli şairlerini gölgede bırakmayı başarmış güçlü bir şairdir (Kurnaz, 1998, s. 6).

Hayâlî Bey'in 7 beyitli gazeli de aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şu şekildedir:

1. Çün şitâ faslında tuğyân eyler âb-ı **Edrine**
Ey gönül seylâb-ı meyle ol harâb-ı **Edrine**
2. Kârbân-ı işrete lâyıık mıdır Yûsuf-misâl
Çâh-ı humda muntazır olmak şarâb-ı **Edrine**
3. İşidip vasfın Stanbulun çemende goncası
Ağzı suyun akıdır budur gülâb-ı **Edrine**
4. Rûzigâr ile Stanbula gubârum erse ger
Eyler idim cismimi yârân turâb-ı **Edrine**
5. Her menâr oldu Stanbulun teninde bir elif
Rahm kılmaz mı şeh-i gerdûn cenâb-ı **Edrine**
6. Devr elinden çekdiğim cevri temâşâ kıl deyü
Çağırır savt-ı hazîn ile dolâb-ı **Edrine**
7. Biz **Hayâlî** yâr ile azm-i Stanbul eyledik

*Ba'd-ezîn olsun selâmet şeyh ü şâb-ı Edrine*²

Edirne redifli ikinci şiirin sahibi Hayâlî, gazeline kış mevsimi Edirne ırmaklarının şehre zarar vermesinden şikâyetle başlar. Şairin gönlü de ırmakları gibi şehre yönelmiştir. İkinci beyitte Edirne, Yusuf misali güzellerle eğlenilen, içkilerin içildiği bir eğlence yeri olarak tanıtılır. Üçüncü beyitte İstanbul ile Edirne kıyaslanır ve İstanbul'un üstünlüğü vurgulanır. Hayâlî Bey, Edirne dilberlerinin İstanbul'un güzelliği karşısında ağızlarının suyunun aktığını belirterek şehrin meşhur gül sularına³ vurgu yapar. Dördüncü beyitte ise İstanbul'un üstünlüğü tekrarlanır. Şair "eğer rüzgâr tozumu İstanbul'a erdirtilebilseydi, vücudumu Edirne'nin toprağı hâline getirirdim" diyerek İstanbul'a gitme isteğini belirtir. Beşinci beyitte Edirne'nin gelişmesi İstanbul'un aleyhinde bir durum olarak gösterilir⁴. Edirne'ye yapılan her minare, her yapı İstanbul'un tenine çekilen bir eliftir. Hayâlî, gazelin son beytinde sevdiğiyle birlikte İstanbul'a gittiğini söyleyerek Edirne'ye veda eder.

4.3. Celîlî (ö. 1559)

1488'de Bursa'da doğan Celîlî, İsfahanlı Mevlanâ Hamidî'nin oğlu olup babasına nispetle Hamidîzâde lakabıyla tanınır. Celîlî, Klâsik Türk edebiyatında Ali Şîr Nevâî, Hamdullah Hamdî ve Bihiştî Ahmed'den sonra *Hüsrev ü Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Gül-i sadberg-i bî-hâr*, *Hecrnâme* ve *Meheknâme*'den oluşan hamsesiyle, dördüncü hamse şairidir. Eserlerine kütüphanelerde rastlanmaması yaşadığı dönem ve sonraki devirlerde pek tanınmamış olduğunu gösterir (Aksoy, 1993, s. 269-270). Yalnızlığa meyilli ve kimseyle görüşmek istemeyen yapıdaki

² Tarlan, 1945, s. 362; 511 numaralı gazel.

³ Gülün anavatanı Isparta olarak bilirse de gül ve gülcülüğün asıl memleketi Edirne'dir. Edirne Sarayı'nda gül yağı elde etmek için kullanılan gülhane adlı bir bahçe ve havuz vardır. Evliya Çelebi'nin "güller gülistanı" olarak andığı Edirne'yi anlatırken şehrin gül bahçelerini ve gül suyunu metheder. Edirne gülünün çiçekleri yarı katmerli ve pembe renkli, çiçek sapı çıplaktır ve bu özelliğiyle diğer güllerden ayrılır. Bu gülün özelliği çabuk büyümesi ve çok çiçekli olmasıdır (Altıntaş, 2009, s. 133-137; Gedük, 2014, s. 126).

⁴ Edirne II. Murad ve Fatih devirlerinde en parlak zamanlarını yaşamıştır. Payitahtın İstanbul'a taşınmasıyla siyasi önemini kaybetse de 16. yüzyılda Selimiye külliyesinin inşasıyla şehir canlılığını sürdürmüştür. 17. yüzyılda ise Edirne yeniden önem kazanmış adete ikinci başşehir olmuştur. I. Ahmed, II. Osman ve IV. Murad şehirde oturmaya başlamış, av eğlenceleri düzenlemişlerdir. IV. Mehmed döneminde Edirne adeta tekrar devletin merkezi olmuştur. Padişah Venedik ve Leh seferlerine buradan başlamış, birçok elçiyi burada kabul etmiş; yeniden çekim merkezi olan Edirne'nin nüfusu 200.000'lere ulaşmıştır. Edirne'nin 17. yüzyıldaki parlak günleri II. Mustafa devriyle son bulur. Sultanın Edirne'de sürekli kalıp devlet işlerini buradan yürütmesi "Edirne Vak'ası" ile tahtan indirilmesine sebep olmuştur. Bu olay ve devamında 1745 büyük Edirne yangını, 1751 Edirne depremi ile şehir gözden düşmüş, artık hiçbir sultan Edirne'ye uğramıştır (Tıktaş, 2014, s. 9; Çelik, 1999, s.5-10; Demir, 1999, s. 10-13).

Celîlî, bir ara ortadan kaybolduğu için öldü sanılarak altı akçelik ulufesi kesilmiş, malları mirasçılara paylaştırılmış; daha sonra akrabalarınca bulunup Bursa'ya geri getirilmiştir. Yavuz Sultan Selim'e methiyeler yazmasına rağmen iltifat görememiş, bunun üzerine İstanbul'dan Bursa'ya geri dönmüştür. Gittikçe daha münzevi bir hayat süren Celîlî Bursa'da vefat etmiştir (Nas, 2018, s. 4-12).

Celîlî'nin gazeli de beş beyit uzunluğunda olup diğer şiirler gibi "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Şiir metni şöyledir:

1. *San sabâdan irdi gerd-i lâlezâr-ı **Edrine***
*Kim dimâği tutdu bûy-ı müşg-bâr-ı **Edrine***
2. *Vâdî-i Eymen'de âteş şu'lesidir gülleri*
*Tûr-ı arz-ı hâcet-i dil kûhsâr-ı **Edrine***
3. *Levh-i jengâr üzre san sîm âb hat olmuş rakam*
*Görünen âb-ı revân u sebzezâr-ı **Edrine***
4. *Dil-güşâ olur temâşâ-yı rûh-ı cânân gibi*
*Hâssa ol gül geşt-i bâğ-ı nev-bahâr-ı **Edrine***
5. *Ey meh-i nâ-mihrbân şehr-i Sitanbul[a] dirîğ*
*Kim **Celîlî** eyledi azm-i diyâr-ı **Edrine**⁵*

Edirne redifli gazel sahibi üçüncü şair Celîlî'ye göre, şehrin bahçelerindeki lale kokuları saba rüzgârlarıyla insanlara ulaşıp onları mutlu eder. İkinci beyitte, Edirne tepeleriyle Hz. Musa'ya vahiy gelen Vâdî-i Eymen arasında benzerlik kuran şaire göre bu tepelerde açan ateş kırmızısı güller bambaşkadır. Üçüncü beyitte Celîlî şehrin bağ ve bahçelerini gümüş gibi temiz sularla sulayan ırmaklarını (Meriç, Arda ve Tunca) över. Dördüncü beyitte ise meşhur Edirne gülleri övülür. Baharın gelişyle güzeller eşliğinde gezilen bu gül bahçeleri insanı rahatlatır. İstanbul Edirne kıyaslamasının yapıldığı son beyitte ise şair Edirne'yi daha üstün tutar. Celîlî katı yürekli, ay yüzlü bir güzele benzettiği İstanbul'da aradığını bulamayarak yönünü Edirne'ye çevirmiştir.

4.4. Ubeydî (ö. 1573)

Asıl adı Abdurrahman olan şair Edirneli'dir. Babası, halkın ve padişahın saygısını kazanmış Nebî Efendi adlı bir vaizdir. Tahsiline erken yaşta başlayan Ubeydî, çeşitli fenlerden başka musiki ile ilgilenmiş, muamma ilminde Emrî'yi takip etmiştir. Danişmend iken Kânûnî'ye sunduğu bir gazelle padişahın dikkatini çeken Ubeydî, Edirneli Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi'den mülazım olduktan sonra Lofça ve Zağra'da kadılık yapmıştır (Arslan, 2013, s. 5). Kaynaklarda Ubeydî

⁵ Nas, 2018, s. 249-250; 367 numaralı gazel.

güler yüzlü, derviş-meşrep, kimseyi incitmeyen, nazik ve anlayışlı bir insan olarak tanıtılır. Şiirlerinden anlaşıldığı üzere musikiye hâkim olan Ubeydî, muamma ilmüne vâkîf, şiirleri halk arasında beğenilen bir şairdir. Ubeydî'nin bilinen tek eseri *Divan'*ıdır (Şanlı, 2014).

Ubeydî'nin şiiri de beş beyit uzunluğunda ve yine “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” veznindedir. Ubeydî'nin gazeli şöyledir:

1. *Her kaçan olsa bahâr-ı dil-güşâ-yı Edrine*
Dartılır miskile hâk-i itr-sây-ı Edrine
2. *Sû-be-sû âb-ı revânı Nil'e dahl eyler yürür*
Şöyle zîbâ-terdir âb-ı pür-safâ-yı Edrine
3. *Mürdeye cânlar bağışlar kimseler görmüş değil*
Rûh-perverdir letâfetile hevâ-yı Edrine
4. *Mîşe-zârına nice reşk etmesin burc-ı esed*
Sayd-gâh-ı şâh-ı âlemdir fezâ-yı Edrine
5. *Serfirâz oldu 'Ubeydî Câmî'-i hünkârile*
*Yeridir çarha erişirse binâ-yı Edrine*⁶

Ubeydî'nin beş beyitli gazeli tam bir şehir methiyesidir. Şair ilk beyitte baharın gelişiyiyle güzelleşen Edirne'yi gönül açan şehir olarak niteler. Şehrin toprağı misk gibi tartı ile satılmalıdır. Edirne, şehrin içinden geçerek her tarafını dolaşan Nil misali ırmaklarıyla bir sular şehridir. İkinci beyitte bu ırmakların kenarlarında güzellerle tertiplenen eğlenceler vurgulanır. Üçüncü beyitte ise şehrin ölümlere can verecek kadar temiz ve ferah havası övülür. Dördüncü beyitte Edirne ormanlarının padişahlara av mekânı oluşu vurgulanır. Ubeydî gazelini şehrin sembol yapısı Selimiye övgüsüyle tamamlar. Bu cami Edirne'ye güzellik katıp göklere yüceltmiştir.

4.5. Şemsî Ahmed Paşa (ö. 1583)

Bolu'da doğan ve adı Ahmed olan şair, şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanır. Soyü Anadolu beyliklerinden İsfendiyaroğulları'na dayanan şairin annesi II. Bayezid'in oğlu Abdullah'ın büyük kızı Şahnisâ Sultan'dır. Mahir bir avcı olan Şemsî Ahmed, ava meraklı olan Kanûnî Sultan Süleyman'ın yakın çevresine dâhil olmuştur (Ördek, 2014). Müteferrikalık, rikab ve sipahi ağalıkları görevlerinde bulunan Şemsî Paşa, 1553'te Vezir Rüstem Paşa maiyetinde Safevî seferine, 1554'te de Kanûnî maiyetinde Nahcivan seferine katılmıştır. Şemsî Paşa bu sefer dönüşü 1555'te önce Şam, daha sonra da Rum eyaleti beylerbeyliklerine

⁶ Ünlü, 1991, s. 174; 270 numaralı gazel.

getirilmiş; 1566'da Rumeli beylerbeyi sıfatıyla Sigetvar seferine katılmıştır. II. Selim devrinde de padişahın av ve eğlence meclislerinde yanından ayırmadığı Ahmed Paşa sultan musâhibi olarak görev yapmıştır. Şemsî Paşa, III. Murad devrinde de musâhiplik göreviyle padişaha av ve gezilerinde eşlik etmiştir (Afyoncu, 2010, s. 527). Şemsî Paşa çalışkanlık, dürüstlük ve tatlı diliyle her zaman sultanlara yakın olmayı başarmış bir devlet adamıdır (Akkaya, 1992, s. 14).

Şemsî'nin beş beyitli gazeli ise aruzun "fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün" vezindedir. Şemsî Ahmed Paşa'nın gazeli şöyledir:

1. *Gitdi çün devlet ile şâh-ı cihân **Edrene'ye**
Ta'n mıdır açsa perin uçmağa cân **Edrene'ye***
2. *Her seher peyk-i sabâ atın önünce şâhâ
Yüzü üzre yürüdür varsa yayan **Edrene'ye***
3. *Şâhbâzın şu kadar dökdü şikârın kanın
Çağlayıp akdı Meriç yerine kan **Edrene'ye***
4. *Şöyle gark etdi gözüm yaşı vücûdum şehrin
Sanasın geldi yine seyl-i revân **Edrene'ye***
5. *Yüz tutup karşı çıkar cümle hilâl-ebrûlar
Şemsiyâ vardığı dem şâh-ı cihân **Edrene'ye**⁷*

Şemsî Paşa cihan şahı olarak nitelediği devrin padişahının (II. Selim) Edirne'ye gelişi üzerine yazdığı gazelinde şehri kanat çırpıp uçulacak güzellikte bir cennete benzetir. İkinci beyitte ise şehir halkının padişahı karşılamak için geçeceği yollara dizilişi anlatılmaktadır. Üçüncü beyitte Edirne'yi padişahın av yeri olarak anan şaire göre doğan kuşlarının avladığı hayvan kanları Meriç Irmağı misali akmaktadır. Şair dördüncü beyitte gözlerinden akan yaşların Edirne'yi sellerle doldurduğunu söyleyerek şehirde sık rastlanan (Meriç ve Tunca) nehir taşkınlarına değinir. Gazelin son beytine göre şehrin hilal kaşlı güzelleri de Edirne'ye gelen padişahı karşılamak için yollara çıkmıştır.

4.6. Garâmî (ö. 1580 sonrası)

1500 yılında Karaferye'de doğan ve asıl adı Muhammed olan şair "Remmal Garâmî" adıyla tanınmış, şiirlerinde "Garâmî" mahlasını kullanmıştır. Şairliği yanında musikîşînâs, remmâl, hoş sohbet biri olan Garâmî, on parmağında on marifet, sıra dışı kişiliğiyle ön plana çıkar. İyi bir eğitim alan şair Mısır kadısı Leyszâde'den mülazım olmuş, Rumeli'de kadılık yapmıştır (Ördek, 2015). Kaynaklar güzel sesi, ma'kilî hattı ile yazdığı imzaları ve tambur çalması yanında,

⁷ Akkaya, 1992, s. 540; 322 numaralı gazel.

bestelerinin bulunduğunu hatta *sîneçâk* adlı bir saz icat ettiğini ve III. Murad dönemi (1574-1595) ortalarında vefat ettiğini belirtir. *Divan'*ında kayıp varaklara rağmen 1700'ü aşkın şiirle Garâmî, klasik Türk edebiyatının en çok şiir yazar şairlerindedir (Başpınar, 2015, s. 2-3).

Garâmî'nin Rumca yazdığı beş beyitli gazel "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" kalıbıyla yazılmıştır. Şiir metni şu şekildedir:

1. *Agapa se apotin kardimu cânânım Endirne*

*Efendakimu sultanımu ela cânım Endirne*⁸

2. *Oli mera oli nihta selo nayzo brosofos*

*Ya to sana egomu naho hano hânım Endirne*⁹

3. *Ego sklavusime tora esise i psihiçamu*

*Filo irsa mi zernis atiha sultânım Endirne*¹⁰

4. *Ayizonglosa su na apotin ostoma kolvi*

*Brosopo su pervoli gül-i handânım Endirne*¹¹

5. *Erasto yiniken me ton agapika Garâmîzsen*¹²

*Afisto nase filisi ela dermânım Endirne*¹³

Garâmî'nin Edirne redifli Rumca yazılmış ilk gazeli şehir methiyesidir. Şiirin ilk beytinde şair candan sevdiği Edirne'yi "efendim ve sultanım" ifadeleriyle över. İkinci beyitte Edirne'yi kaybetmekten korkan şair bu şehirde kalmak, buradan ayrılmamak ister. Üçüncü beyitte Edirne'yi güzel bir âşık, kendisini de onun esiri olarak niteleyen şair onu üzmetten çekindiğini belirtir. Edirne aşkıyla dolu Garâmî, şiirin dördüncü beytinde şehri açılmış güle benzetir. Yüzü gül bahçesine benzeyen şehrin dili de bülbül sesi gibi alımlıdır. Edirne'ye âşık şair son beyitte aşk hastalığının dermanı olarak da yine Edirne'yi gösterir.

4.7. Garâmî (ö. 1580 sonrası)

Garâmî'nin beş beyitli ikinci gazeli de "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" vezindedir. Şiir metni şöyledir:

1. *Görüp de dil virip sevdim seni ben cânım Endirne*

⁸ Seni kalbimden severim cananım Edirne; Efendiciğim, sultanım gel canım Edirne.

⁹ Ey hanım Edirne, benimmişsin de seni kaybedecekmışim gibi her gün her gece yüzünü görmek isterim.

¹⁰ Ben senin esirinim, sense benim ruhçağızısın; Ey sultanım Edirne, dost olarak geldim, beni cezalandırma.

¹¹ Ağzından çıkan dil sanki bülbül dilidir. Ey açılmış gül olan Edirne, yüzün bir gül bahçesidir.

¹² Aşık Garâmî seni sevdi. Ey dermanım Edirne, bırak seni öpsün.

¹³ Başpınar, 2013, s. 749; 1269 numaralı gazel.

Terahhum eyle sen dahi bana cânânım Endirne

2. *Büt-i nâzik-bedensin sen sana cân vermeyen kimdir*

Benim çok sevdiğim rûh-ı revânım cânım Endirne

3. *Eğerci sen perî-peykersin ammâ kâfirî misin*

Gelip İslâma gir sînemde ol îmânım Endirne

4. *Saçın sünbül gözün nergis lebin müldür dehen gonca*

Kaddin serv-i sehî haddin gül-i handânım Endirne

5. **Garâmî** bende 'ışkınla devâsız dâya düşmüşdür

*Dil ü cân derdine sensin yine dermânım Endirne*¹⁴

Garâmî'nin ikinci gazeli de şehir methiyesidir. İlk beyitte sevgiliye benzettiği, âşık olduğu Edirne'den kendisine acıyıp aşkına karşılık vermesini, kendisini sevmesini bekler. Şair ikinci beyitte, put misali eşsiz bir güzele benzettiği Edirne'yi uğruna canını verecek kadar sevdiğini ifade eder. Üçüncü beyte göre peri yüzlü bir güzele benzeyen Edirne, aslında acımasız bir kafirdir. Garâmî Edirne'den bu zulümleri bırakıp İslam'a girmesini ister. Şair dördüncü beyitte Edirne'yi sümbül saçlı, nergis gözlü, şarap dudaklı, gonca ağızlı, servi boylu, gül yanaklı bir güzel olarak tarif eder. Kara sevda (devasız dert) ile Edirne'ye bağlanan şair son beyitte, her derdine derman olarak yine Edirne'yi görür.

4.8. Edirneli Nazmî (ö. 1585)

Edirne'de doğan şairin asıl adı Mehmed'dir. Kaynaklarda ailesi ve hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Divanındaki bazı şiirlerden Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferlerine katıldığı anlaşılır. Şair ayrıca Kanûnî Sultan Süleyman'ın birçok seferine de yeniçeri olarak katılmıştır (Özkan, 1994, s. 450). Sadece 16. yüzyılın değil bütün Türk edebiyatının en ilginç ve orijinal simalarından olan Edirneli Nazmî 14, 15 ve 16. yüzyıllarda yaşamış 360'tan fazla şairin 5500'ün üzerindeki şiirini ihtiva eden *Mecma'u'n-nezâ'ir*¹⁵'i ve *Türkî-i basît* ile yazılmış şiirleriyle tanınmış bir şairdir. Nazmî'nin *Divan'ı* 7777'ü gazel, toplam 8976 adet şiir ve 45000'i aşkın beyit sayısı ile Türk edebiyatının en hacimli Türkçe divanı olarak kabul edilir (Köksal, 2004, s. 64-65). Şairin ayrıca Ferîdüddin Attâr'ın *Pendnâme*'sinin genişletilerek yapılmış tercümesi olan *Pend-i Attâr Tercümesi* adlı 3000 beyitli bir eseri vardır. (Özkan, 1994, s. 451).

¹⁴ Başpınar, 2013, s. 779; 1327 numaralı gazel.

¹⁵ Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-nezâ'ir* adlı nazire mecmuası sayesinde bugün başka kaynaklarda adı geçmeyen veya adı geçtiği halde eserleri ortada bulunmayan pek çok şair hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır. O bakımdan Nazmî'nin bu eseri Türk edebiyatı tarihi açısından büyük önem taşımaktadır (Özkan, 1997, s. 236).

Edirneli Nazmî'nin gazeli de beş beyit uzunluğunda ve diğer şiirler gibi "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Nazmî'nin şiiri şu şekildedir:

1. *Merhâbâ ey dâver-i âli cenâb-ı Edrene*
Nükhet-i adlin nesîm-i müşkîn âb-ı Edrene
2. *Hayr-ı makdem ey şeh-i rûşen zamîr-i rûzgâr*
Kim kudûmün ile müşeref şeyh ü şâb-ı Edrene
3. *Behre-dâr nefhâ-yı gül-berk-i lütfun olmasa*
Olmaz idi ol kadar hoş-bû gülzâr-ı Edrene
4. *Kehkeşân sanma semâda asker-i encüm-şümâr*
Almış etrâfın şahâ mânend-i âb-ı Edrene
5. *Eyleye Nazmî du'â-yı devletin kim dâ'imâ*
*Eyleye zevk ü safâ-yı bî-hisâb-ı Edrene*¹⁶

İlk beyitte şehri yüce bir hükümdara benzeterek selamlayan Nazmî'ye göre Edirne'nin ırmakları ve misk kokulu rûzgârları şehre adalet getirmektedir. İkinci beyitte, devrin padişahının Edirne ziyaretinin şehirdeki genç yaşlı herkesi mutlu edip şeref verdiği söylenir. Üçüncü beyte göre Edirne'ye güzellik katan diğer bir husus şehrin güllerle donanması, her taraftan gül kokusunun yükselmesidir. Dördüncü beyitte ise şair Meriç ve Tunca'nın yılın belli dönemlerinde sellere sebep olmasına imada bulunur. Beyte göre taşkın arazilerinden akşamları yansıyan ışıklar gökyüzündeki yıldızlara benzetilir. Şair gazelini ziyaretiyle şehrin güzelleşip imar olmasına sebep olan padişaha dua ile tamamlar.

4.9. Ahdî (ö. 1594)

Bağdat'ın önde gelen âlim ve şairlerinden Mevlânâ Şemsî'nin oğlu olan Ahdî, fertlerinin çoğu şiirle meşgul Bağdatlı bir aileye mensuptur. Ahdî'nin babası Şemsî, kardeşleri Murâdî ve Rızâyî, amcası Hüseyinî, onun oğlu Rindî ile akrabaları Hürremî ve Zühdî de şâirdir (Akün, 1988, s. 509-514). Ahdî'nin Şehzade Selim adına yazdığı *Gülşen-i şuarâ*, en önemli eseri olup Anadolu sahasında Sehî ve Latîf tezkirelerinden sonra yazılmış üçüncü tezkiredir. *Gülşen-i şuarâ*, eski devirlerdeki şairleri değil, yalnız kendi çağdaşı şairleri anlatması ve şairlerin çoğunun Osmanlı doğu bölgelerindeki şairlerden oluşmasıyla da farklılık arz eder (Solmaz, 2013).

Ahdî'nin beş beyitli Farsça şiiri ise aruzun "mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şu şekildedir:

1. *Tâ âmedem çu bâd be-bustân-ı Edrine*

¹⁶ Kazancıgil, 1996, s. 169.

*Gul gul şükûft dil zi gülistân-ı Edrine*¹⁷

2. *Şimşâd u serv ü huld-ı melâfid-i ba'd ez ân*

*K'âmed be-cilve serv-i hırâmân-ı Edrine*¹⁸

3. *Yâd ez kenâr-ı Şat u zi Bağdâdiyân dehed*

*Seyr-i kenâr-ı Tunca vü hûbân-ı Edrine*¹⁹

4. *Her dem zi bes ki yârî-i yârâne mi konend*

*Şermende em zi yârî-i yârân-ı Edrine*²⁰

5. *Tâ dâmen-i visâl-i tu âred be-kef şode*²¹

*Ahdî zi hayl-i hâk-nişinân-ı Edrine*²²

Bağdatlı Ahdî'nin Farsça yazdığı gazel, şehrin güzelleri üzerinedir. Şair gazeline şehrin gül ve gül bahçelerini överek başlar. İkinci beyitte Edirne servisi diye bahsettiği şehrin güzellerini cennet bahçelerindeki hurilerden üstün tutan şair üçüncü beyitte Tunca kenarındaki güzelleri seyredince memleketi Bağdat'ı ve Şat ırmağını hatırladığını belirtir. Ahdî dördüncü beyitte de şehrin teklifsiz güzellerinden övgüyle bahseder. Gazelin son beytinde ise şair bu güzellere yakın olabilmek için Edirne'de yaşamayı seçtiğini ifade eder.

4.10. Bâlî Çelebi (ö. 1594 sonrası)

Bâlî hakkında bilgi veren tek kaynak Kınalızâde tezkiresidir. Bâlî, Edirne'de darülhadis mütevellisi olduğundan Edirneli kabul edilir. Tahsil için İstanbul'a gelen şair önce Beşiktaş Sinan Paşa Medresesi'ne, daha sonra tekrar Edirne Dârülhadisi'ne görevlendirilmiştir. Yaşamı boyunca dört padişahın saltanatını gören Bâlî uzun bir ömür sürmüştür. Divanındaki şiirlerin çoğu II. Selim ve III. Murad'a sunulmuş manzumelerdir (Canım, 1995, s. 205).

Bâlî Çelebi'nin beş beyitlik gazeli de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" veznededir. Şiir metni şöyledir:

1. *Nâr-ı aşkım şu'lelendirdi hevâ-yı Edrine*

Şu kadar durdukça hüsn-i iktizâ-yı Edrine

2. *Her kenâr-ı âbda bin serv-i gül-ruhsârı var*

¹⁷ Edirne bahçesine rüzgâr gibi geldiğimde gönlüm, Edirne gül bahçelerinden dolayı gül gül açıldı.

¹⁸ Şimşir ağacı, servi ve cennet bahçesi, övünemez oldu. Çünkü Edirne'nin salınan servisi gözüktü.

¹⁹ Tunca kenarını ve Edirne güzellerini seyretmek Şatt'ın kenarını ve Bağdatlıları hatırlatır.

²⁰ Her an o kadar çok dostluk gösteriyorlar ki Edirne güzellerinin dostluğundan utanıyorum (beni şımartıyorlar).

²¹ Ahdî, senin kavuşma eteğini ele geçirmek (sana kavuşmak) için Edirnelilerle birlikte yaşamaya başladı.

²² Solmaz, 2018, s. 75-76.

Cân biterse tan mıdır neşv ü nemâ-yı Edrine

3. *Remzdir “men lem yezuk lem ya’rif”*

Bundan anla neydüğün zevk-i safâ-yı Edrine

4. *Bâğ u dağ sahn-ı gül yer kenâr-ı âbdır*

Mâverâ’ün-nehr’e benzer mâcerâ-yı Edrine

5. *Mün’akis suyundan Bâlî mâverâ-yı kâ’inât*

*Sâfdır âyine-i âlem-nümâ-yı Edrine*²³

Gazelinde çoğunlukla şehrin ırmaklarını ve kenarlarında düzenlenen eğlence meclislerini anlatan Bâlî, gazeline Edirne havasını överek başlar. Burada kaldığı müddetçe şehrin güzelliği ve havası şairin aşk ateşini alevlendirmiştir. İkinci beyitte ise Edirne’nin su kenarlarında eğlenen servi boylu, gül yanaklı güzellerinden bahsedilir. Üçüncü beyitte de Edirne’nin ırmak kenarlarında, güzeller eşliğindeki eğlenceleri tarifi imkânsız²⁴ olarak nitelenir. Bâlî dördüncü beyitte şehrin her tarafını dolaşan, topraklarını sulayan ırmaklarından övgüyle bahsedip bu durumu Orta Asya’da Ceyhun ve Seyhun ırmaklarının Maveraünnehir’i sulamasına benzetir. Gazelin son beyti de Edirne nehirlerinin (Meriç, Tunca ve Arda) temiz sularının övgüsüne ayrılmıştır.

4.11. Nev’î (ö. 1599)

Malkara’da doğan şairin asıl adı Yahyâ’dır. 1550’de İstanbul’a gelip Davut Paşa Medresesi’nde öğrenim görmüştür. Gelibolu ve İstanbul medreselerinde müderrislik, ardından III. Murad’ın şehzadelerine hocalık yapmıştır. 1599’da İstanbul’da ölen şair Vefa Camii haziresinde medfundur. Yüksek seviyede tasavvuf terbiyesi alan Nev’î, III. Murad’ın yakın ilgisini görmüş, sultandan başka kimseden armağan kabul etmemiştir. Dünya nimetlerine kıymet vermeyen şair eline geçen parayı ihtiyaç sahiplerine dağıtmış, öldüğünde hiçbir varlığı çıkmadığından cenaze masrafları padişah tarafından karşılanmıştır (Sefercioğlu, 2007, s. 52-54).

Nev’î’nin altı beyit uzunluğundaki gazeli de aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” vezni ile yazılmış olup şiir metni şu şekildedir:

1. *Cây-gâh-ı zevk u âlemdir fezâ-yı Edrine*

Cûylar âyine-i âlem-nümâ-yı Edrine

2. *Sîm ü zer şeklin tutup berg-i hazân ile sular*

²³ Yaşar, 2005, s. 231; 142 numaralı gazel.

²⁴ Bâlî Çelebi 3. beyitte “Men lem-yezuk lem-ya’rif”, “Tatmayan bilmez” anlamındaki Arapça özdeyişe telmih yapmıştır (Yılmaz, 2008, s. 657).

Serv-i nâzum eyledi mâ'il havâ-yı Edrine

3. *Cûybârı eşk ile mînâ-sarây-ı çeşm-i ter*

Aks-i rûyundan şehâ oldu sarây-ı Edrine

4. *Sebze-zâr isterse gönlün var Hızırlık seyrine*

Cân bağışlar mürdeye seyr u safâ-yı Edrine

5. *Arz iderler âşık-ı dil-teşneye bûs u kinâr*

Cûybârın her biri bir dilrübâ-yı Edrine

6. *Korkarın şol mihri yok dilber gibi âhır bizüm*

*Âteş eyler yirümüz Nev'î şitâ-yı Edrine*²⁵

Nev'î'nin gazeli de Bâlî Çelebi'ninki gibi şehrin ırmakları üzerinedir. Gazeline Edirne ırmaklarını överek başlayan şair Edirne'yi zevk ve eğlence yeri olarak; şehrin ırmaklarını âlemi gösteren ayna olarak tarif eder. İkinci beyitte ırmakların övgüsü devam eder. Bu şehrin temiz suları, hazan yaprakları gibi gümüş ve altın rengindedir. Nev'î üçüncü beytini Edirne Sarayı²⁶ övgüsüne ayırır. Bu saray âşığının gözyaşları gibi coşkun ve temizce akan Tunca kenarındadır. Dördüncü beyitte ise şehrin önemli mesirelerinden Hızırlık²⁷ anlatılır. Burası yeşilliğiyle insana huzur veren bir yerdir. Beşinci beyitte âşıkların buluşup eğlendiği nehir kenarları (Meriç ve Tunca) övülür. Nev'î gazelini kış soğuğuna benzettiği şehrin insafsız güzellerinden şikâyetle bitirir.

4.12. Mahmud b. Mustafa (ö. 1596 sonrası)

Mahmud Efendi, 16. asırda Koca Nişancı olarak bilinen ünlü devlet adamı Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur. *Divan* ve *Gencîne-i Letâif* olmak üzere iki eseri vardır (Yılmaz, 2015). Şair hakkındaki bilgilere divanından ulaşılır. Bosna ve Karaman'da defterdarlık, iki yıl da Siyavuş Paşa'nın tezkireciliğini yapan Mahmud Efendi, Karaman defterdarı iken dört yıl süren Yanık ve Eğri kaleleri fethine katılmıştır. Eğri Kalesi'nin fethine yazdığı manzume ölüm tarihinin 1596 sonrası olduğunu gösterir. *Divan*'ında Kanûnî, III. Murad ve III. Mehmed'e sunulmuş şiirler yanında Kanûnî devrinde Kâğıthane'ye

²⁵ Tulum ve Tanyeri, 1977, s. 468; 399 numaralı gazel.

²⁶ Tunca Sarayı olarak da adlandırılan Edirne Sarayı, Tunca nehrinin oluşturduğu adacık üzerinde, Sarayıçi denilen yere yapılan bir saraydır (Ülgen, 2014. s. 114).

²⁷ Edirne'nin doğusunda Buçuktepe, batısında Hızırlık olmak üzere iki yüksek tepesi vardır. Bu tepeler şehrin seyrine müsait, ferah ve müstesna yerlerdir. Bunlardan Hızırlık ise suyu ve havası hoş, şehrin her yerine hâkim, temiz bir mesire yeri olduğundan özellikle maarif erbabı ve sanat ehlinin gezinti yeridir (Gürgendereli, 2018, s. 81).

su getirilmesi ve Süleymaniye Camii'nin yapımına tarih manzumeleri bulunur (Erdoğan, 2012, s. 301-308).

Şair gazelini diğer şiiirler gibi “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” vezninde yazmıştır. Şiir metni şöyledir:

1. *Cennetü'l-me'vâya hem-serdir bu kûy-ı **Edrene***
*Her meşâma anber olsa ta'n mı bûy-ı **Edrene***
2. *Suları âb-ı hayâta benzemiş şeker durur*
*Kevser ırmağına benzer cümle cûy-ı **Edrene***
3. *Cümle etrâfî çemendir lâlezâr u bûstân*
*Ravza-i cennet-misildir cümle sûy-ı **Edrene***
4. *Suların sultânı orda bâğ-ı şâha yüz sürer*
*Gerçi zâhirde Meriç'dir âb-ı rûy-ı **Edrene***
5. *Bâğ-ı İstanbul'ı terk it bir zamân **Mahmûd***
*Çün şâh-ı âlî-şân etdi ârzû-yı **Edrene***²⁸

Mahmud b. Mustafa'nın gazeli de güzel bir şehir methiyesi örneğidir. Edirne'yi Me'va cennetine benzeterek gazeline başlayan şair, şehrin kokusunu güzel kokuların kaynağı kabul eder. İkinci beyitte ise şehrin ırmakları övülür. Şair Kevser ırmağına benzettiği Edirne nehirlerini ölümsüzlük suyu âb-ı hayât misali eşsiz, şeker gibi de lezzetli bulur. Üçüncü beyitte Edirne bağ, bahçe ve tüm yeşilliğiyle cennet bahçelerine denk kabul edilir. Şair dördüncü beytinde Meriç Nehri'ni suların sultanı ve Edirne'nin yüzü suyu diye niteler. Şair gazelin son beytinde Edirne İstanbul kıyaslaması yapar. Padişahın Edirne'yi istemesi üzerine, kendi tercihinin de Edirne'den yana olduğunu belirterek Edirne'yi İstanbul'a tercih eder.

4.13. İlmî Nâzik (ö. 1600)

Edirne'de doğan şairin asıl adı Ahmed'dir. İlmî-i Nâzik sanıyla tanınan şairin babası Lütfî Çelebi adında bir kadıdır. Kınalızâde Ali Efendi'den mülazım olan şair bazı yerlerde kadılık yapmış, 1600 yılında Kıbrıs Baf kadısı iken vefat etmiştir. İlmî'nin çeşitli mecmualarda şiiirlerine rastlanır. Kaynaklarda İlmî'nin şairliğinden övgüyle bahsedilir. Hasan Çelebi, İlmî'nin nazik şiiirleri ve ustaca söylenmiş sözlerinin bulunduğunu, şiiirlerinin sade, âşıkane ve yakıcı olduğunu belirtir (Kaplan, 2014a; Canım, 1995, s. 223).

İlmî de gazelini diğer şiiirler gibi “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” vezniyle yazmıştır. Şiir metni şöyledir:

²⁸ Erdoğan, 2012, s. 320.

1. *Gördüler lütf ü inâyet şeyh ü şâb-ı Edrine*
Zâ'il olmaz haşre dek bu âb u tâb-ı Edrine
2. *Feyz-i hulk u meşreb-i pâkinle şimdi ta'n eder*
Kevser-i gılmân-ı hûbân-ı şarâb-ı Edrine
3. *Makdem-i şâh ola hem id ola hem fasl-ı bahâr*
Etmesin mi cürme istiğnâ kıbâb-ı Edrine
4. *Kâhir-i şâh-ı Acem Sultân Murâd-ı cem-haşem*
Şâh-ı âlem pâdişâh-ı kâmyâb-ı Edrine
5. *Her taraftan askeri deryâ çû-veş akıp gelür*
Pâyına yüz sürmeğe mânend-i âb-ı Edrine
6. **İlmiyâ** müştak rûmâl etdi hâk-ı pâyına
*Buldu teşrîf ile teskîn ızdırâb-ı Edrine*²⁹

Edirneli İlmî'nin gazeli Sultan Murad'ın şehre gelişini anlatır. İlk beyitte sultanın gelişiyile Edirne güzelleşip şenlenmiş ve bu vesileyle şehir halkı padişahın iyilik ve ihsan görmüştür. İkinci beyte göre imar olan Edirne'nin güzelliğine cennet hizmetçileri huri ve gılmanlar bile imrenmektedir. Üçüncü beyte göre Sultan Murad'ın bahar mevsiminde Edirne'ye gelişi şehir için bir bayramdır ki bayram dolayısıyla herkesin mutlu olması yadırganmamalıdır. Dördüncü beyitte bu padişahın Acem ülkesini dize getiren, âlemin şahı, Sultan Murad olduğu vurgulanır. Gazelin beşinci beytine göre Sultan Murad'ın gelişiyile gelişip güzelleşen Edirne, her taraftan insanları sel gibi kendine çeker. Herkes padişahın şereflendirdiği şehri görmek, onun ayağına yüz sürüp teşekkürünü sunmak için buraya akın eder. Şiirin son beytinde şair de herkes gibi Edirne toprağına yüz sürüp onu gözlerine sürme diye çekerek sıkıntılarından kurtulur.

4.14. Nüvîdî (ö. 1608)

Kaynaklarda hayatı hakkında bilgi bulunmayan şairin Abdurrahman Hibrî'nin *Enîsü'l-müsamirîn*'inde "Edrene" redifli bir şiiri bulunur. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* internet sitesinde 1608'de vefat eden Nüvîdî adlı sadece bir şairden bahsedilir, fakat bu şairin ilgili şiiri yazan şair olup olmadığı belli değildir. Buna göre asıl adı Yusuf olan şair, Bıdık Çelebi sanıyla meşhurdur. Nerede doğduğu bilinmeyen şair, Kadı Mehmed Neylî Efendi'nin oğludur. Müftü Bostanzâde Mehmed Efendi'den mülazım olduktan sonra Anadolu'ya kadı olarak tayin edilmiş, en son Biga kadısı iken vefat etmiştir. Seyyid Mehmed Rıza, tezkiresinde Nüvîdî'yi fazıl, şiir ve inşada usta bir zat olarak tanıtır. Riyâzî ise ölüm tarihini 1602

²⁹ Kazancıgil, 1996, s. 168-169.

olarak gösterir. Kaynaklarda şairin herhangi bir eserinin olup olmadığı hakkında bilgi bulunmaz (Kaplan, 2014b).

Nüvîdî altı beyit uzunluğundaki gazelini “fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlün” vezniyle yazmıştır. Nüvîdî’nin gazel metni şu şekildedir:

1. *Gonce-veş güftâre gelmez dilberân-ı **Edrene***
*İşvesinden söylenmez benzer bütân-ı **Edrene***
2. *Senden a’lâ fehm ider ey dil senin gönlündekin*
*Dilberân-ı işve senc-i haldan-ı **Edrene***
3. *Yalnız sana değil sufi reh-i irşâdda*
*Pîrâmene nâz ider muğbeçegân-ı **Edrene***
4. *Fasl-ı deyde gör ki her meyhânesi bir gülistân*
*Sanma mahsûs dem-i güldür zenân-ı **Edrene***
5. *Çeşme-i cennetden ifrâz oldu gûyâ ki virir*
*Cûy-ı kevserden nişân âb u revân-ı **Edrene***
6. *Eşheb-i meyle çıkardık biz de istikbâl edip*
*Ey **Nüvîdî** gelse fasl-ı gülistân-ı **Edrene***³⁰

Şair Nüvîdî’nin gazeli şehrin güzelleri üzerinedir. İlk üç beyitte Edirne güzellerinin özellikleri sıralanır. Şehrin anlatılmaz güzellikte, gonca gibi taze, cilvede benzersiz, put misali güzelleri vardır. Âşıklarının gönlünü okuyabilen, halden anlayan güzeller sadece âşıklarına değil, herkese karşı rahat ve işvelidir. Dördüncü beyitte baharda Edirne’nin her meyhanesinin gül gibi güzellerle süslendiğini; şehrin gül bahçesine döndüğünü söyleyen Nüvîdî’ye göre bu durum yılın her zamanı da böyledir. Edirne ırmaklarının övüldüğü beşinci beyte göre cennetten gönderilen bu nehirlere Kevser suyunun devamıdır. Son beyte göre şair tekrar baharın gelişini beklemektedir. Gül ve eğlence mevsimi olan baharı insanlar ellerinde kadehlerle karşılayacaktır.

4.15. Hâfız Ahmed Paşa³¹ (ö. 1632)

Hâfız Ahmed Paşa, 17. yüzyılın şair sadrazamlarındandır. Küçük yaşta Kur’an’ı ezberlemesiyle “Hâfız” unvanıyla tanınmış, şiir yeteneğiyle kısa sürede I. Ahmed’in padişah musahipliğine yükselmiştir. Doğançabaşı, kaptan-ı derya, Şam,

³⁰ Kazancıgil, 1996, s. 170.

³¹ *Pervane Bey Mecmuası*’nda “Hâfız” adlı şaire ait olan “Edrine” redifli bu şiirin (Gıynaş, 2017, s. 253), hangi şaire ait olduğu belli değildir. Mecmuada Hâfız’a ait bu şiir de dâhil 59 şiir (s. 2957) mevcut olup şiirlerin 16 tanesi *Hâfız Ahmed Paşa Divanı*’nda (Uysal, 2010) aynı şekilde geçtiği için (Edirne şiiri geçmiyor) “Edrine” redifli şiirin Hâfız Ahmed Paşa’ya ait olma ihtimali kuvvet kazanmaktadır.

Erzurum ve Diyarbakır beylerbeylikleri görevlerinde bulunan Hâfız Ahmed Paşa 1625'te sadrazam yapılmış; başkomutan sıfatıyla gönderildiği Bağdat'ı alamaması üzerine sadrazamlıktan alınmıştır (Aydın ve Uysal, 2013, s. 71-73). IV. Murad, 1631'de kendi kız kardeşi ve I. Ahmed'in kızı Ayşe Sultan'la evlendirdiği Paşa'yı ikinci defa sadrazam yapmıştır. Eski sadrazamın taraftarı yeniçerilerin ayaklanıp Ahmed Paşa'nın kendilerine teslimini istemesi üzerine, karışıklığın IV. Murad'ın tahttan indirilmesine kadar gideceği düşünülerek yeniçerilere teslim edilerek öldürülmüştür. Bilinen tek eseri *Divan*'ı olan Hâfız Ahmed Paşa, I. Ahmed'in gazellerinden çoğunu tanzir ettiği için nazire şairi olarak tanınır (Uysal, 2010, s. 7-15).

Hâfız Ahmed Paşa'nın beş beyit uzunluğundaki gazeli de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şöyledir:

1. *Husrevâ buldu şeref zâtunla cây-ı **Edrine***
*Tan mıdır virse ferâh câna safâ-yı **Edrine***
2. *Hayli demdir görmemişdik bu makâm-ı dilkeşi*
*Reşk-i Firdevs-i berîn olmuş fezâ-yı **Edrine***
3. *Makdem-i pâkinle şâhâ çün müşerref eyledin*
*Mahz-ı cennet oldu billâhi sarây-ı **Edrine***
4. *Mürde diller dirgürür hakkâ dem-i Îsâ gibi*
*Her kaçan esse nesîm-i cân-fezâ-yı **Edrine***
5. *Ol şehen-şâh-ı cihâna **Hâfızâ** ta'zîm için*
*Çıkdı istikbâle hep bây ü gedâ-yı **Edrine**³²*

Hâfız Ahmed Paşa'nın gazeli Sultan I. Ahmed'in Edirne ziyaretini anlatır. İlk beyte göre sultanın gelişyle şeref bulup güzelleşen Edirne'ye şaşırılmamak mümkün değildir. İkinci beyte göre gönül alan bir makam olan Edirne, I. Ahmed'in teşrifıyla Firdevs cennetlerini bile kıskandıracak güzelliğe bürünür. Üç ve dördüncü beyte göre I. Ahmed'in gelişyle şereflenen, imar edilip güzelleşen Edirne ve sultan sarayı, cenneti ve onun köşklerini andırır. Edirne'de esen rüzgârlar Hz. İsa'nın nefesi gibi ölümlere can verecek güzelliكتedir. Şair gazelini cihan şahı I. Ahmed'i Edirne'de karşılamak için tüm şehir halkının yollara dizildiğini ifade ederek bitirir.

4.16. Nef'î (ö. 1635)

Divan şiirinde kaside üstadı olarak kabul edilen Nef'î'nin asıl adı Ömer olup Erzurum'da doğmuştur. Genç yaşta şiire ilgi duyan Nef'î, şiirlerinde "Darrî"

³² Gıynaş, 2017, s. 253; 565 numaralı gazel.

mahlasını kullanırken kendisine Gelibolulu Âlî tarafından “Nef’î” mahlası verilir. Şiir sanatının inceliklerini ve Farsçayı, o dönem (1585) Erzurum defterdarı olan Gelibolulu Âlî’den aldığı anlaşılır. Nef’î’nin Sultan I. Ahmed’in tahta geçişinden sonra İstanbul’a geldiği ve yaklaşık otuz yıl burada kaldığı bilinir. Nef’î, I. Ahmed ve IV. Murad’ın özel ilgisine mazhar olmuştur. Kendisi gibi sert mizaçlı olan IV. Murad devrinde şöhretinin zirvesine ulaşmıştır (İpekten, 2018, s. 49-52, Akkuş, 2006, s. 523-525). Uyarılara kulak asmayan korkusuz mizacı ve keskin diliyle kendi sonunu hazırlayan Nef’î, yazdığı hicivler yüzünden Ocak 1635’te boğdurulup denize atılmıştır. Nef’î’nin *Türkçe ve Farsça Divan, Tuhfetü’l-uşşak* adlı mesnevi, 220 şiirden oluşan *Sihâm-ı Kazâ* adlı eserleri vardır (Akkuş, 2018, s. 4-14).

Nef’î’nin kendisine birçok nazire yazılmış olan dokuz beyitli müzeyyel gazeli aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” vezindedir. Şairin gazeli şu şekildedir:

1. *Nice dilşâd olmasınlar şeyh u şâb-ı Edrine*
Şehri teşrîf etti Şâh-ı kâmyâb-ı Edrine
2. *Sâyesinde şenliğe yüz tuttu sertâser yine*
Oldu yeksân cây-ı ma’mûr u harâb-ı Edrine
3. *Ol kadar etti sirâyet feyz-i hulk u meşrebi*
Kevser ü müşk oldu hep âb u turâb-ı Edrine
4. *Nûkhet-i hulkuyla hoş bûy oldu hâki ol kadar*
Rûmu Çin etdi şemîm-i müşk-nâb-ı Edrine
5. *Meşreb-i şûhunda bir sır var ki te’sîr eylese*
Zâ’il olmaz haşre dek keyf-i şarâb-ı Edrine
6. *Yaraşır Nef’î bu şîr-i âbdârî âleme*
Bergüzâr eylerse mânend-i gülâb-ı Edrine
7. *Açtı hurrem etti zîrâ gül gibi endîşesin*
İltifât-ı pâdişâh-ı Cem cenâb-ı Edrine
8. *Makdemiyle Edrine tahtın müşerref edeli*
Oldu her iklîme gâlib âb u tâb-ı Edrine
9. *Hazret-i Sultân Murâd-ı kâmrân ki Hak vere*
*Eyleye devletle zevk-i bî-hisâb-ı Edrine*³³

Nef’î Edrine redifli gazelini IV. Murad’ın 1634’teki Edirne ziyareti üzerine yazmıştır³⁴. İlk iki beyte göre padişahın Edirne’ye gelişi genç yaşlı herkesi sevindirmiş, harap haldeki şehir mamur bir şenlik yerine dönmüştür. Üçüncü

³³ Akkuş, 2018, s. 287; 138 numaralı gazel.

³⁴ Nef’î’nin bu gazeline daha sonra birçok şair tarafından “Edirne” redifli nazireler yazılmıştır.

beyitte padişahın yaradılış ve meşrebinin Edirne'nin suyu ve havasını etkilediğini belirten Nef'î, sultanın gelişleyle güzelleşen şehrin suyunu Kevsere, toprağını miske teşbih eder³⁵. Dördüncü beyte göre Rum şehri Edirne, sultanın gelişleyle misk kokusunun kaynağı Çin ülkesinden bile değerli hale gelmiştir. Edirne'nin gül suları, Nef'î döneminde de bilinip değer görmektedir. Şair altıncı beytinde Edirne'nin gül suları kadar kıymetli, nükteli, zarif bu şiirini Edirne'ye armağan ettiğini belirtir. Sekiz ve dokuzuncu beyitler ise sultan övgüsüne ayrılmıştır. Beyte göre Edirne, IV. Murad'ın gelişleyle şereflendiği için dünyadaki tüm beldelerden daha değerlidir. Nef'î gazelini teşrifiyle Edirne'nin güzelleşmesine sebep olan Sultan IV. Murad'a Allah'tan hesapsız güç ve mutluluk niyazıyla sonlandırır.

4.17. Hüsâm Giray (ö. 1636)

Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan Hüsâm Giray, "Seyfi" mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şair, Kırım hanedanının 14. hanı ve ilk Kırım Sultanı Bora Gazi Giray'ın altı oğlundan (Toktamış, Sefer, İnâyet, Hüsâm, Sa'âdet, İvaz) biridir. Babası Bora Gazi Giray, "Gazâyî" mahlasıyla, kardeşi Sa'âdet "Arifî" mahlasıyla şiirler yazmıştır. Babasının 1607'de ölmesiyle kardeşleri İnâyet, Sa'âdet ve İvâz ile Osmanlı'ya sığınmış (1608); Bulgaristan'ın Yanbolu kazasına salyane ihسانیyla iskân edilmişlerdir. Uzun süre Kırım tahtı adayı olarak burada ikamet eden kardeşler Osmanlı devlet sistemini yakından tanımışlardır. Kardeşi İnâyet, Kırım hanı olunca (1635) Hüsâm Giray'ı veliaht makamı olan kalgaylığa getirmiştir (Söylemez, 2017, s. 213; İsen, 2000, s.85-86).

Seyfi mahlasıyla şiirler yazan Hüsâm Giray'ın yedi beyitli gazeli de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şu şekildedir:

1. *Merhabâ ey pâdişâh-ı cem-cenâb-ı Edrene*
Oldu teşrifinle hurrem şeyh ü şâb-ı Edrene
2. *Rağbet etse kimyâ denlü aceb mi halk ana*
Pây-bûsile şeref buldu turâb-ı Edrene
3. *Öyle ma'mûr oldu kim reşk etmede cümle bilâd*
Feyz-i teşrif-i kudûmunla harâb-ı Edrene
4. *Pâdişâh-ile bile geldi bahârın n'ola ger*
Gâlib olursa bihişte âb u tâb-ı Edrene

³⁵ Kınalızâde Hasan Çelebi tezkiresinde Edirne sularının güzelliği için: "Edirne, cennetteki 'Selsebil' çeşmesi ve 'Tesnim' ırmağını andıran tertemiz suları, her hasta ve dertli için gönül açıp şifa veren havasıyla tanınmış bir şehirdir." ifadelerini kullanmış; Evliya Çelebi de Edirne topraklarını anlatırken: "Zira bu şehrin zemini bolluk ve bereketli, geniş topraklı, çok hububatlı bir yer olup böyle bir diyar Rumeli memleketlerinde yoktur." açıklamasını yapmıştır (Erken, 2021, s. 389).

5. *Şâh-ı Efridûn-âlem Sultân Murâd-ı cem-haşem*

Ey şehinşâh-ı cenâb-ı kâmyâb-ı Edrene

6. *Devletinde bir safâ elverdi kim erbâbına*

Vermez ol gûna safâ keyf-i şarâb-ı Edrene

7. *Hazret-i sultânı tasdî' eyledin Seyfî sakın*

*Afvını eyle recâ ey bî-hicâb-ı Edrene*³⁶

Hüsâm Giray, IV. Murad'ın Edirne'ye gelişi üzerine, Nef'î'nin gazeline nazire olarak yazdığı şiirine sultanı selamlayarak başlar. Güzellik ve yücelikleri üzerinde toplayan IV. Murad'ın gelişi tüm Edirne halkını mutlu etmiştir. İkinci beyte göre Edirne toprağı padişahın ayağını öpmekle şeref bulduğundan insanların Edirne'ye rağbetine şaşmamak gerekir. Üçüncü ve dördüncü beyte göre sultanın ziyaretiyle güzelleşen Edirne'ye tüm beldeler imrenmektedir. Artık baharın geldiği Edirne, güzelliğiyle cennetten bile üstündür. Beşinci beyitten itibaren sultan övgüsü sürdürülür ve IV. Murad adaletiyle ünlü İran kahramanı Feridun'a benzetilir. Sultanın gelişiyle rahat yaşam şartlarına kavuşan Edirne'de oturmanın zevkini, şehrin meşhur şarapları dahi veremez. Son beyitte yazdıklarıyla artık sultanı yordugunu düşünen şair affını isteyerek gazelini bitirir.

4.18. Kesbî Mehmed (ö. 1640)

Edirne'de doğan Kesbî, İbrahim Şâhidî'nin torunlarından. Aynı zamanda tarihçi olduğundan "Müverrih Kesbî" lakabıyla tanınır. Kesbî Mehmed Çelebi Divan-ı hümayun katipliği, bazı vakıflarda mütevellilik görevlerinde bulunmuştur. Hâfız Ahmed Paşa'nın yakın adamlarından olan Kesbî Mehmed, Şeyhülislâm Yahyâ Efendi'den mülâzemet alarak müderris olmuştur (Canım, 1995, s. 272). Şair birçok defa hemşehrisi tarihçi Kesbî Mustafa Efendi (ö. 1798 sonrası) ile karıştırılmıştır. Mehmed Kesbî'nin İslâmiyet'in başlangıcından I. Ahmed dönemi sonuna kadarki olayları anlattığı *Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbâr*, 1592-1640 arası padişah, sadrazam, defterdar, şeyhülislam, kazasker gibi devlet görevlilerinin hayatını anlattığı *Târîh-i Âl-i Osmân* ve *Divan'ı* olmak üzere üç eseri vardır (Sağırılı, 2003, s. 495).

Kesbî'nin yedi beyitli gazeli de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şöyledir:

1. *Meymenet-âgin-i şehri dilgüşâdır Edrine*

Tarh-ı matbû'u güzel zîbâ-binâdır Edrine

2. *Her yeri mânend-i çâr-bâğ anın gülgeştdir*

³⁶ Adıgüzel ve Gündoğdu, 2014, s. 888.

Bir diyâr-ı bî-bedel nûzhet-fezâdır Edrine

3. *Âb-ı Rûknâbâdı Şîrâzî sıfat-enhâr ile*

Gıbta-fermâ-yı enâm-ı Firdevs-sâdır Edrine

4. *Olmaz uşşâka bunun gibi karârgâh-ı gönül*

Bir makâm-ı evc-i taksîm-i sabâdır Edrine

5. *Gonca-i tab'ı komaz neşküfte eyler münkeşif*

Mâyê-i feyz-i seher-veş hoş-hevâdır Edrine

6. *Gösterir kâlâ-yı irfâna kemâl-i iştihâr*

Şevk-i erbâb-ı hüner meşhûr-edâdır Edrine

7. *Gûş eden vasfın n'ola hâkin ederse kühl-i çeşm*

Kesbiyâ câ-yı nazargâh-ı Hüdâdır Edrine³⁷

Şair Kesbî Mehmed, gazelinin ilk beytinde Edirne'yi "mutluluk ve huzur yuvası" anlamında "Dârul-meymene" ismiyle anarak över. Beyte göre uğurla dolu, bina ve bahçelerle süslü Edirne insanların gönlünü açmaktadır. İkinci beyte göre Edirne gül bahçeleriyle süslü, gezenlere neşe saçan, kıymeti ölçülemeyecek bir şehirdir. Şair üçüncü beytinde Edirne nehirlerini Şiraz'daki Rûknâbâd Irmağı'na³⁸ benzeterek över. Şehrin ırmakları Firdevs ırmaklarından bile üstün, gıpta edilecek güzelliكتedir. Dördüncü beyte göre âşıkların karargâhı olan Edirne, sabah rüzgârlarının taksim edildiği yüce, yüksek bir makamdır. Beş ve altıncı beyitlerde Edirne'yi güzel vasıflarla niteleyen şair son beyitte güzelliğiyle Allah'ın özel yarattığını belirttiği Edirne'nin şanını duyanların toprağını sürme diye gözlerine çekmek isteyeceğini belirterek gazeli tamamlar.

4.19. Şeyhülislam Yahyâ Efendi (ö. 1644)

17. yüzyılın devlet adamı ve şairlerinden olan Yahyâ, Şeyhülislâm Bayramzâde Zekeriyâ Efendi'nin oğlu olarak İstanbul'da doğmuştur (Bozyiğit, 2022, s. 318). 1580-1596 arasında medreselerde müderrislik yapan Yahyâ Efendi, ardından sırasıyla Halep, Şam, Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul'da kadılık; önce Anadolu sonra da Rumeli kazaskerliği yapmıştır. 1644'te İstanbul'da vefat eden şair babasının Fatih semtinde, Sultan Selim Camii yakınındaki medresesi haziresine defnedilmiştir Yahyâ, Şeyhülislâmlık makamına üç defa yükselip (1622-1623, 1625-1632, 1634-1644) bu görevde toplam 18 yıl, 3 ay kalmıştır. IV. Murad zamanında en parlak günlerini yaşamış, padişahla birlikte Revan ve Bağdat seferlerine katılmıştır (Kaya, 2013, s. 245-246). Yahyâ Efendi sadece 17.

³⁷ Adıgüzel ve Gündoğdu, 2014, s. 886.

³⁸ Rûknâbâd Hâfız-ı Şîrâzî'nin şiirlerinde methettiği Şiraz'ın önemli nehirlerindendir.

yüzyılın değil, tüm divan edebiyatının en büyük şairlerinden kabul edilir. Şair, asıl başarısını gazel sahasında yakalamıştır (Kavruk, 2014). Nef'î ve Şeyhülislam Yahyâ'nın "Edirne" redifli gazellerine şairler tarafından birçok nazire yazılmıştır.

Şeyhülislam Yahyâ'nın ilk gazeli "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şöyledir:

1. *Gül ruhun bûyun sabâdan aldı âb-ı **Edrine***
*Ben de bildim ki olur erzân gül-âb-ı **Edrine***
2. *Şöyle ma'mûr oldu hûbân-ı Sitanbul ile kim*
*Câydır bir gence her künc-i harâb-ı **Edrine***
3. *Özge âlem verdi lutf ile o şehri dil-keşe*
*Âlemin sultânı şâh-ı kâm-yâb-ı **Edrine***
4. *Hazret-i Sultân Murâd ol şâh-ı âlî-kadr kim*
*Pây-bûsıyla mu'azzamdır cenâb-ı **Edrine***
5. *Makdemiyle şöyle rif'at buldu ol şehri güzîn*
*Nüh sipihre ta'n eder şimdi kıbâb-ı **Edrine***
6. *Şemme-i lütfun verip hâsiyyet-i müşg ü gül-âb*
*Kadr ü kıymet bulmada âb ü turâb-ı **Edrine***
7. *Anı döndermişdi pîr-i köhne-sâle rüzgâr*
*Hamd ü li'llâh yine avd itdi şebâb-ı **Edrine***
8. *İltifâtın bir safâ bağışladı **Yahyâ**'ya kim*
*Vermeye bir meste ol hâli şarâb-ı **Edrine***³⁹

Şeyhülislam Yahyâ, 1634'te Edirne'ye gelişi vesilesiyle Sultan IV. Murad'a sunmak üzere yazdığı 8 beyitli ilk gazeline şehrin meşhur gül ve gül sularını anarak başlar. Sevgilinin gül kokan yanakları, kokusunu Edirne sularından alır. Şair bu durumu Edirne'nin gül memleketi oluşuna; burada gül suyunun ucuz ve bol oluşuna bağlar. Yahyâ ikinci beyitte yaptığı Edirne İstanbul kıyaslamasında İstanbul'u güzeller makamındaki padişahlar sebebiyle mamur bir şehir, Edirne'yi de harabeler içinde gizli bir hazine olarak niteler. Üçüncü ve dördüncü beyte göre âlemin sultanı IV. Murad'ın gelişiyle harap halden kurtulup güzelleşen Edirne yüce ve kudretli sultanın ayağını öpme şerefine ulaşmış muazzam bir şehirdir. Beşinci beyte göre sultanın teşrifıyla yücelip dokuz kat göklere yükselen Edirne, gökkubbeyle yücelik yarışına girmiştir. Altıncı beyitte padişahın teşrifinin Edirne toprağına misk, suyuna da gülsuyu özelliği verip değerini arttırdığı vurgulanır. Yedinci beyitte zamanla ihmal edilerek unutulmuş, viraneye dönen Edirne'nin

³⁹ Kavruk, ts.: 336, s. 311 numaralı gazel.

padişahın teşrifıyla yeniden eski güzel günlerine kavuştuğu belirtilir. Şair gazelini yine sultanın teşrifıyla halkın mutlu oluşunu vurgulayarak tamamlar.

4.20. Şeyhülislam Yahyâ Efendi (ö. 1644)

Şeyhülislam Yahyâ'nın ikinci gazeli de "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" veznedir. Şiir metni şöyledir:

1. *Bir zaman gülşen değil miydi sarây-ı Edrine*
Söylemez mi bülbül-i destân-serâ-yı Edrine
2. *Bir fezâdır pür has u hâşâk her bir gülşeni*
Reşk-i gülşenmiş zamân ile kazâ-yı Edrine
3. *Dil-hırâş eyler nazar kıldıkça mihnet artırır*
Dilgüşâ her bir makâm-ı gam-zidâ-yı Edrine
4. *Bâdeden hâlî eser yok aşkdan bir kimsede*
Bî-sebeb memdûh imiş âb u hevâ-yı Edrine
5. *Edrine Yahyâ ayaklanmış ayaklansın diyü*
Makdem-i şâhı umar bây u gedâ-yı Edrine⁴⁰

Şeyhülislam Yahyâ "Edrine" redifli ikinci gazelinde, unutulup viraneye dönen Edirne'nin tekrar padişahın ziyaretini beklediğini hatırlatır. Şair ilk beyitte Sultan IV. Murad'ın yeniden Edirne'yi teşrifıyla eski günlerine dönmesini arzuladığını belirtir. İkinci beyte göre Edirne'de şimdi eski gül bahçeleri ve bülbüller yoktur. Bir zamanlar gül bahçelerini kıskandıracak güzellikteki Edirne şimdi çer çöple dolmuş, güzelliğini kaybetmiştir. Edirne'nin ihtişamlı, eski günlerini bilen şair yeniden o günleri arar. Üçüncü beyitte Edirne'nin gönül açan yerlerinin şimdi bakanların yüreklerini parçaladığı ifade edilir. Dördüncü beyte göre Edirne'yi güzel yapan aşk ve şarap artık kaybolmuştur. Demek ki şehre değer katan, havası ve suyunu yücelten şey padişahın kendisi, Edirne'ye gelişidir. Gazelin son beytinde Edirne'nin eski günlerine kavuşmasını uman şair, tüm şehir halkıyla beraber padişahın şehri yeniden ziyaretini ayakta beklediğini belirtmektedir.

4.21. Yümnî (ö. 1672)

Elimizde şairin hayatı hakkında kesin bilgiler bulunmamakla birlikte, divanından bazı bilgilere ulaşılır. Yümnî mahlaslı şairin asıl adı Mehmed olup Selanik'te doğmuştur. Şair İstanbul'a gelip mülazım olmuş, bazı Rumeli kasabalarında kadılık yapıp 1672'de vefat etmiştir (Aksoyak, 2014). Yümnî, divanındaki kasidelerin hepsini ve birçok gazelini Şeyhülislam Yahyâ'yı övmeye

⁴⁰ Kavruk, ts.: 408, s. 381 numaralı gazel.

ayırmıştır. Ayrıca Sultan IV. Murad'ı öven iki gazeli mevcuttur. Kaplan, kimliği tam tespit edilemeyen şairin bu bilgiler ışığında Selanikli Mehmed Yümnî (ö. 1672-73) ve İstanbullu Mehmed Emin Yümnî (ö. 1694)'den biri olabileceğini belirtir ve Selanikli Mehmed Yümnî olma ihtimalini daha kuvvetli görür (Kaplan, 2012, s. 1620-1624).

Yümnî'nin sekiz beyitli gazeli de aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Şiir metni şu şekildedir:

1. *Gül-rûhun cânâ arak-nâk itdi hâb-ı Edrine*
Şimdi andan kesb eder bûyı gül-âb-ı Edrine
2. *Hûbdur âb u hevâsı her yeri mergûbdur*
Bir güzel mahbûbdur gûyâ cenâb-ı Edrine
3. *Gülsitânında varıp bülbüllerini dinlesen*
Hep sadâsı medh-i şâh-ı kâm-yâb-ı Edrine
4. *Hazret-i Sultân Murâd ol pâd-şâh-ı bahr u berr*
Makdemiyle hurrem oldu şeyh u şâb-ı Edrine
5. *Ol melek-sîret tavâf itmekle şehri gâh gâh*
Beyt-i ma'mûr oldu her künc-i harâb-ı Edrine
6. *Makdem-i şâh ile şol denlü şeref-yâb oldu kim*
Reşk sükkân-ı cinân oldu kıbâb-ı Edrine
7. *Çün kadem basdı bu şehrin hâkine Yümnî o şâh*
Müşk ile anberle tartılsın turâb-ı Edrine
8. *Hak vücûd-ı pâkini hıfz eylesin âfâtdan*
*Ak doğunca bâğ u bostânında âb-ı Edrine*⁴¹

Yümnî, gazeline IV. Murad'a seslenerek başlar. O da Şeyhülislam Yahyâ gibi gül yaprağına benzettiği sevgilinin yanağının, kokusunu Edirne gülünden aldığını söyleyip şehrin gül ve gül yağı üretimine değinir. İkinci beyitte havası, suyu ve her şeyiyle beğendiği Edirne'yi sevgiliye benzetir. Üçüncü beyitte sultan övgüsüne geçen Yümnî, şehrin bahçelerindeki gül ve bülbüllerin de kendisi gibi sultanı methettiğini ifade eder. Dördüncü beyte göre kara ve denizler padişahı IV. Murad'ın Edirne ziyareti (1634 yılı) genç yaşlı herkesi sevince boğmuştur. Beşinci beyitte meleğe benzetilen sultanın şehri ziyareti, Kâbe'yi (Beyt-i Ma'mûr) tavaf etmeye teşbih edilir. Sultanın ziyaretiyle virane haldeki Edirne mamur bir şehre dönmüştür. Altı ve yedinci beyitlere göre sultanın gelişiyile şeref kazanan Edirne'ye cennet halkı bile gıpta ile bakmaktadır. Çünkü sultanın ayak basmasıyla

⁴¹ Kaplan, 2012, s. 1622.

Edirne toprağı misk ve anberle ölçülecek kadar kıymetlenmiştir. Yümnî gazelini sultanı ve Edirne'yi koruması için Allah'a dua ederek tamamlar.

4.22. Abdurrahman Hibrî (1676)

1604'te Edirne'de doğan şairin babası, şehrin tanınmış müderrislerden Salbaş lakaplı Habbazzâde Hasan Efendi'dir. Babasına nisbetle Salbaşzâde olarak da anılan Abdurrahman Hibrî, Edirne'de başladığı tahsilini İstanbul'da tamamlayıp müderris olmaya hak kazanır. Edirne Emîr Kadı Medresesi'nde başladığı müderrisliğe Dimetoka Oruç Paşa, Edirne İbrahim Paşa, Sarâciye, Emniye, Taşlık, Eskicami, Üç Şerefeli ve Edirne Dârülhadisi medreselerinde devam eder. 1676'da vefat eden Hibrî, Edirne Yıldırım semtindeki aile mezarlığına defnedilir. Hibrî daha çok Edirne tarihi üzerine yazdığı *Enîsü'l-müsamirîn* adlı eseriyle tanınmıştır (İlgürel, 1998, s. 426; Kazancıgil, 1996, s. 173).

Hibrî'nin dokuz beyit uzunluğundaki gazeli de aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezindedir. Şiir metni şu şekildedir:

1. *Feyz-bahş olmada enhâra sehâb-ı **Edrine***
*Cûş ederse ta'n mı âb-ı pür-habâb-ı **Edrine***
2. *Şâhid-i gül hâr ile hem-sohbet olmuştur meğer*
*Ana muğberdir bulandı sanma âb-ı **Edrine***
3. *Âteşin güller ile oldu kenâr-ı cûybâr*
*Gülşene gel kim yerinde âb u tâb-ı **Edrine***
4. *Berg-i sebz ile olur eşcâr-ı bâğ-ı ser-bülend*
*Her biri rif'atte oldu çün kıbâb-ı **Edrine***
5. *Gülşen-âbâd-ı cihân ma'mûr oluptur gûyiyâ*
*İltifât-ı Hân-ı Murâd ile harâb-ı **Edrine***
6. *Ol şehinşeh kim du'âsın vird edinmiştir cihân*
*Nitekim zikr-i cemîlin şeyh ü şâb-ı **Edrine***
7. *Peyrevî-i hazret-i üstâda kıl **Hibrî** hemân*
*Hüsn-i nazmın tâ pesend ede şebâb-ı **Edrine***
8. *Ol hudâvend-i kerîmü'ş-şânımın bu halkının*
*Şemmesine değmeye tâze gül-âb-ı **Edrine***
9. *Lutf-i hâs et bendene ey dâver-i sâhib-kerem*
*Almak istersen du'â-yı bî-hisâb-ı **Edrine***⁴²

⁴² Kazancıgil, 1996, s. 169.

Hibrî'nin Edirne ırmaklarını anlattığı gazeli de bir şehir methiyesidir. Gazele Edirne ırmakları ve taşkınlardan bahsederek başlayan şaire göre şehre o kadar rahmet yağar ki yağmur sonrası nehirler coşup taşar. İkinci ve üçüncü beyitlerde de şehrin ırmakları övülür. Hibrî, Edirne ırmaklarının kenarlarında güllerle dikenlerin sohbet ettiğini söyleyip buraların âşıkların buluşma yeri mesireler olduğunu vurgular. Ateş rengi güller ve süslü güzellerle dolu Edirne'nin ırmak kenarları eğlenip dinlenme yerleridir. Dördüncü beyte göre ise Edirne yeşillikler içinde; bağ, bahçe ve çiçeklerle süslü bir şehirdir. Hibrî de diğer şairler gibi gazelinde IV. Murad övgüsüne yer verir. Beşinci beyte göre önceleri harap olan Edirne, onun sayesinde imar olup gül bahçesine dönmüştür. Altıncı beyitte tüm Edirne halkının sultana duacı olduğu vurgulanır. Yedinci beyitte Hibrî, ziyaretiyle Edirne'nin güzelleşmesini sağlayan sultana bu şiirini sunma isteğini belirtir. Sekizinci beyitte şehrin gül suları övülür. Eşsiz güzelliğiyle koklayanları kendine bağlayan gül suları Edirne'ye Allah'ın bir ihsanıdır. Şair gazelini sultanın lütuf ve ihsanını taleple bitirir.

4.23. Sünbülzâde Vehbî Efendi (ö. 1809)

1718'de Maraş'ta doğan şairin asıl adı Mehmed'dir. Maraş'ın ulema yetiştiren ailelerinden Sünbülzâdeler'e mensup olan Vehbî'nin babası ve dedesi de eserleri bulunan birer âlimdir. Çocukluk ve gençliği Maraş'ta geçen Vehbî, medrese tahsili sonrası İstanbul'a gelerek dönemin önemli şahsiyetlerine kaside ve tarihler sunar. Şair Seyyid Vehbî'nin isteğiyle şiirlerinde asıl adı Mehmed yerine Vehbî'yi kullanır (Gürgendereli, 2014). Müderrislik, kadılık ve mühimme yazıcılığı yapan Vehbî iyi Farsçasıyla I. Abdülhamid tarafından İran'a elçi gönderilir (1775). Rodos ve Eskizağra kadılığı yapan şair III. Selim döneminde en parlak devrini yaşar. Vehbî Manisa, Siroz, Manastır ve Bolu'da da kadılık yapmış 1809'da vefat etmiştir (Kuru, 2010, s. 140). *Divan*'ındaki Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleriyle her üç dile hâkim olan Vehbî'nin Arapça ve Farsçaya vukufiyeti bu dillerin manzum sözlüğünü yazacak derecededir. Vehbî'nin bu eserleri dışında manzum hikâye türünde *Şevkengîz* ve nasihatnâme türünde *Lutfiyye* mesnevileri vardır (Yenikale, 2012, s. 14-21).

Vehbî'nin 7 beyitli gazeli “mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün” vezniyle yazılmıştır. Şiir metni şöyledir:

1. *Hoş geldi bana şehir-i dilârâ-yı Edrine*
İstanbul'u andırdı temâşâ-yı Edrine
2. *Her serv-i kaddin aksi derûnunda nümâyân*
Âyinedir enhâr-ı musaffâ-yı Edrine
3. *Dilberlerinin bûse-i şîrîn-leb-i la'li*

Uşşâka verir lezzet-i helvâ-yı Edrine

4. *Benzer rûh-ı hûbânına her vech ile gûyâ*

Sad reng ile bûyâ gül-i zîbâ-yı Edrine

5. *Erzân satar şîveyi bî-narh u terâzû*

Dil-dâde-i sûk-ı Ali Paşa-yı Edrine

6. *Oğlanlı'da bir kız gibi dellâke süründük*

Çokdur belî germâbe-i ra'nâ-yı Edrine

7. *Devr eyleyerek âlemi şimdi beni Vehbî*

*Çarh eyledi üftâde-i sahrâ-yı Edrine*⁴³

Gazeline İstanbul-Edirne kıyaslamasıyla başlayan Sünbülzâde Vehbî'ye göre Edirne güzelliğiyle İstanbul'u hatırlatmaktadır. Vehbî ikinci ve üçüncü beyitlerde şehir güzellerinin nehir kenarında âşıklarıyla gezintilerini anlatır. Ona göre Edirne'nin servi boylu güzelleri nehir kenarlarında dolaşırken durgun nehir sularında akisleri suya yansır. Yakut dudaklı bu güzeller gezintilerde âşıklarına öpücük gönderip cilve yapar. Şair gazelinin dördüncü beytinde güzellerin yanaklarını şehrin sembol çiçeği güle benzeterek över. Vehbî beşinci beyitte ise Edirne'nin sembol yapılarından Ali Paşa Çarşısı'nı⁴⁴ anar. Burada âşık ve maşuklar vergisiz, tartısız şekilde alışveriş yapmakta; güzeller âşıklarına naz ve işve satmaktadır. Altıncı beyitte ise şehrin önemli kaplıcalarından Oğlanlı Hamamı'na⁴⁵ değinilir. Gazel şairin Edirne sevgisini ifadesiyle tamamlanır. Edirne, tüm dünyayı dolaşan şairi kendine âşık edip bağlamıştır.

4.24. Benderli Cesârî (ö. 1829)

Asıl adı Hasan olan Cesârî, günümüz Moldova sınırlarındaki Bender şehrinde doğmuş, halk ve divan şiiri tarzında şiirleri olan çok yönlü bir şairdir. Aynı zamanda hâfız olan şair müezzin, imam ve yeniçeri kâtipliği görevlerinde bulunmuştur (Orhan, 2012, s. 3). 1789'da Rusların Bender'i işgaliyle memleketini terk eden şair hayatının bir bölümünü gurbette geçirmiş; İstanbul ve Edirne'de bulunmuştur. Şiirlerinde hazır cevaplık, atışma, rahat ve konuşur gibi söyleyiş,

⁴³ Beyzadeoğlu, 1985, s. 210.

⁴⁴ Edirne'de 16. yüzyıla ait bir kapalı çarşıdır. Çarşı 1561-1565 arasında vezir-i azam olan Semiz Ali Paşa'nın Babaeski'deki hayratına vakıf geliri sağlamak üzere Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Evliya Çelebi, Ali Paşa Çarşısı'nın iki başında kale kapıları gibi kapıları bulunduğunu, uzunluğunun 1000 adım olduğunu, iki tarafında da 360 dükkânın yer aldığını bildirir (Eyice, 1989, s. 432-433).

⁴⁵ Oğlanlı Hamamı (Ahi Çelebi Hamamı) Edirne şehir merkezinde, Ahi Hasan mahallesindedir. Fatih, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın hekimliğini yapan Ahi Çelebi tarafından 15. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Kurnalarından birinde kabartma insan sureti olduğu için sonraki dönemlerde Oğlanlı Hamamı olarak adlandırılmıştır (Tekin, 2014, s. 60).

dolayısıyla dili iyi ve hızlı kullanabilme özellikleri görülen Cesârî, bu yönüyle bir meydan şairidir. Orduda cephane kâtipliği yapan Cesârî asker şair olarak da kabul edilir. (Akkuş, 2010, s. 6-29). Tek eseri, iki ayrı eser gibi görünen fakat birbirini tamamlayan *Divan* ve *Divançe*'si olan Cesârî'nin toplam 1121 şiirinin 87'si hece, geri kalanı aruz vezniyle yazılmıştır.

Cesârî de şehrin güzellerini anlattığı beş beyitli gazelini “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbında yazmıştır. Şiir metni şöyledir:

1. *Nûr-veş berrâk olur cânâ **Edirne dilberi***
*Sâde-rû ablak olur cânâ **Edirne dilberi***
2. *Göz ucuyla bir nigâh etdiklerin fehm eyleyip*
*Mâ'il-i uşşâk olur cânâ **Edirne dilberi***
3. *İçlerinde gâyetâ çok âfet-i devr ü zamân*
*Şöhreti âfâk olur cânâ **Edirne dilberi***
4. *Vuslatın leylinde bîdâr olmak ister her biri*
*Âlem-i itlâk olur cânâ **Edirne dilberi***
5. *Ey **Cesârî** eyle evsâfın lisân-ı hâl ile*
*Câmi'ü'l-müştâk olur cânâ **Edirne dilberi***⁴⁶

Gazelini şehrin güzellerini övmeye ayıran Cesârî, ilk beyitte Edirne güzellerini nur gibi berrak ve parlak; makyajsız ve sade olarak tavsif eder. İkinci beyte göre sıcakkanlı olan Edirne güzelleri kendilerine göz ucuyla bakanlara bile yakınlık gösterir. Gazelin üçüncü beytinde Edirne dilberlerini eşsiz güzellikte, zamanın afetleri olarak niteleyen şair, şiirini bu güzellerin âşıklarına karşı sıcakkanlı ve müşfik tavırlarını tekrarlayarak tamamlar.

4.25. Kenzî (ö. 1839)

1796'da Lefkoşa'da doğan şairin asıl adı İbrahim Kasım'dır. Küçük yaşta Kıbrıs'tan Anadolu'ya geçmiş, Bektaşî tekkelerinde yetişmiştir. Yaşadığı dönemin önemli meydan şairlerinden olan Kenzî, Osmanlı ülkesinin pek çok yerini dolaşmıştır. Kenzî evlenip Edirne'ye yerleşmiş, kahvelerde saz şairliği yaparak hayatını kazanmıştır. 45 yıllık kısa ömrüne bir divan oluşturacak kadar şiir sığdırıp Edirne'de vefat etmiştir. (Özarlan, 2015). 1825-26 yıllarında Türk-Yunan savaşlarına katılan Kenzî'nin bu savaşları anlattığı üç destanı vardır. 1833'te Kıbrıs'ta çıkan isyanı *Kıbrıs Destanı*, Mısır izlenimlerini ise *Dâsitân-ı Sergüzeşt* adlı eserinde anlatır. Kenzî, destanları ve bir iki şarkısı dışındaki tüm şiirlerini aruzla yazmıştır (Fedai 1989, s. 15-25).

⁴⁶ Akkuş, 2010, s. 1065; 776 numaralı gazel.

Kıbrıslı Kenzî, “Berây-ı Şehr-i Edirne” başlıklı beş beyitli gazelini “mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlü fe’ûlün” vezniyle yazmıştır. Şiir metni şöyledir:

1. *Rum ikliminin şehr-i ser-efrâzı **Edirne***
*Ya’nî bilinir dilber-i mümtâzı **Edirne***
2. *Râm olmasa birden sana ta’n etme efendi*
*Ser-keşçe olur ekseri şehbâz-ı **Edirne***
3. *Bülbülleri gül derd ile mest(?) olsa aceb mi*
*Eflâke çıkar nağme-i âğâzı **Edirne***
4. *Bir kerre giren çıkmasa aybeyleme zîrâ*
*San bâğ-ı İrem kamu pervâz-ı **Edirne***
5. *Mahbûblarının çevrini çekmeden usandım*
*Kenzîyi helâk eyler âhir nâz-ı **Edirne***⁴⁷

Kenzî’nin şehrin güzellerini anlattığı gazeli güzel bir şehir methiyesidir. İlk beyte göre Rumeli topraklarının önemli bir şehri olan Edirne, güzellikte eşsiz dilberleriyle tanınmaktadır. İkinci beyte göre ise Edirne güzelleri asi tabiatlı ve özgürlüğüne düşkündür. Kenzî üçüncü beyitte gül ve bülbül diyarı diye tanıttığı Edirne’deki sazlı sözlü sohbet ve eğlencelerin ününden bahseder. Dördüncü beyte göre ise Edirne, cennet misali güzelliğiyle görenleri kendine tutsak etmektedir. Şair gazelini âşklarına eza ve cefa çektirmeyi seven Edirne güzellerinden şikâyetle tamamlar.

4.26. Reşîd Paşa (ö.1918)

1858’de İstanbul’da doğan şairin asıl adı Şerîf Ahmed’dir. Şiirlerinde Reşîd mahlasını kullanan şair Osmanlı Devleti’nin son dönem valilerindedir. Hukuk mektebini bitirdikten sonra çeşitli devlet kademelerinde; Halep, Adana, Mersin, Musul, Hicaz, Ankara gibi yerlerde çalışmıştır (Arslan, 2014). Halep ve Adana’da vali muavinliği, bir müddet Mersin mutasarrıf vekilliği yapan Reşîd Paşa, daha sonra Musul ve Hicaz valiliklerinde bulunmuş; İttihad ve Terakki partisinin tekrar iktidara gelişiyle valilikten alınmıştır. Hukuk, ticaret, siyaset yanında dinî ve felsefî konularda eser veren Reşîd Paşa’nın edebiyat alanında *Divan ve Hüsn-i Dil Tercümesi* olmak üzere iki eseri vardır (Söylemez, 2016, s. 1).

Reşîd Paşa yedi beyitli gazelini “mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlü fe’ûlün” kalıbıyla yazmıştır. Şiir metni şu şekildedir:

1. *Mest etdi beni bâde-i ser-şâr-ı **Edrene***

⁴⁷ Fedai, 1993, s. 258; 243 numaralı gazel.

Her âşıkı mest etme midir kâr-ı Edrene

2. *Dilberlere meyl etdi gönül var mı günâhım*

Pür-neş'e eder âşıkânı yâr-ı Edrene

3. *Her kaşî kemâna yay çeker âşıkâ ammâ*

Tîr-i müjeden yine diller yâr-ı Edrene

4. *Mir'ât-ı cemâlinde cihân lem'a-nümâdır*

Billûr gibi sâf u dildâr-ı Edrene

5. *Meyhâne boyanır kadeh ağlar ney inler*

Meclisde iken sâkî-i şehvâr-ı Edrene

6. *Leblerinden şehridir Tunca kenârı*

Gönlüm gibi cârî olur enhâr-ı Edrene

7. *Bülbül gibi söyletdirir ammâ ki Reşîd'i*

*Bir gonce-i nevres-i gülzâr-ı Edrene*⁴⁸

Reşid Paşa'nın gazeli de Kenzî'ninki gibi şehrin güzelleri üzerinedir. Şair ilk beyitte şehirlerin başı olarak zikrettiği Edirne'nin kendisini mest ettiğini ifade eder. Beyitten ayrıca Edirne'nin içki meclisleri ve buralarda yapılan eğlenceler de anlaşılabilir. İkinci beyitte Edirne güzellerinden bahseden şair kendi gönlünün de istem dışı, bu güzellere meylettğini belirtir. Üçüncü ve dördüncü beyitlerde Edirne güzellerini anlatmayı sürdüren şair, şehrin keman kaşlı güzellerinin âşıklarının gönlünü bakış oklarıyla parçaladığını belirtir. Ona göre billur gibi saf olan Edirne güzelleri nurlarıyla tüm dünyayı aydınlatmaktadır. Şair beşinci beyitte şehrin safa meclisleri meyhanelerinden, şarap ve içkilerinden bahseder. Gazelin altı ve yedinci beyitlerinde ise Reşid Paşa, Tunca Irmağı kenarlarında güzellerle yapılan iştret meclislerini anlatır. Bu meclislerde şuh dudaklı güzellerle, genç ve taze dilberlerle, bülbüller misali söyleşip eğlenilmektedir.

Sonuç

Bursa'nın ardından Osmanlı Devleti'nin ikinci başkenti olan Edirne, 1361'deki fethinin ardından bir asra yakın bir süre devlete başkentlik yapmıştır. Edirne, Balkanlar tarafına yapılan fetihler için askerî üs olması, padişah ziyaretleri, düğün şenlikleri ve av eğlenceleri sebebiyle sultanların daima bulunmayı tercih ettiği bir şehir olmuş; bu süreçte cami, medrese, hamam, köprü, külliye gibi birçok mimari eserle süslenip güzelleşmiş, merkezî konumunu sürdürmüştür. Özellikle IV. Murad ve IV. Mehmed dönemlerinde ikinci bir başkent özelliği kazanan Edirne devlet erkânının da ilgisini çekmiş, bu durum şairlerin de şehre olan ilgisini

⁴⁸ Söylemez, 2016, s. 150-151; 66 numaralı gazel.

arttırmıştır. Meriç, Tunca ve Arda nehirlerinin içinden geçtiği, birçok mesire yeri ile süslü, mimari eserlerle imar edilmiş bir şehir olan Edirne, İstanbul'a yakınlığıyla da dikkat çekmektedir. Ayrıca Edirne, üzerine başta Abdurrahman Hibrî'nin eseri olmak üzere birçok şehir monografisi yazılmış ender şehirlerimizdendir. Konumu itibarıyla fetihler için askerî öneme sahip, tabii ve mimari güzellikleriyle ön plana çıkan böylesine güzel bir şehir hakkında Osmanlı devrinde birçok edebî eser, birçok şiir kaleme alınmıştır.

Yaptığımız taramalar neticesinde klasik Türk şiirimizde "Edirne" redifi ve şehir övgüsünde yazılmış 26 gazel tespit edilmiş, gazel dışındaki "Edirne" redifli diğer manzumeler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu çalışmada tespit edilen şiirler, şairleri yanında biçim ve içerik yönünden incelenmiş, böylece divan şairleri gözünden şehrin yeri, "Edirne" redifli şiirler üzerinden ortaya konmaya çalışılmıştır. Şiirler, şâirlerinin vefat tarihine göre "Kemalpaşazâde, Hayâlî, Celîlî, Ubeydî, Şemsî Ahmed Paşa, Garâmî (2 şiir), Edirneli Nazmî, Ahdî, Bâlî Çelebi, Nev'î, Mahmud b. Mustafa, İlmî, Nüvîdî, Hâfız Ahmed Paşa, Nef'î, Hüsâm Giray, Kesbî Mehmed, Şeyhülislam Yahyâ (2 şiir), Yümnî, Abdurrahman Hibrî, Sünbülzâde Vehbî, Benderli Cesârî, Kenzî ve Reşîd Paşa" şeklinde sıralanmıştır. Şiirlerin çoğunda nazire olması sebebiyle aynı vezin, kafiye ve redif kullanılmıştır. "Edirne" redifiyle yazılan gazeller üzerine yaptığımız incelemede aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Tespit edilen gazellerden on dördü 5, üçü 6, beşi 7, ikisi 8 ve ikisi 9 beyit uzunluğundadır.
2. Yazılan şiirlerin on üçü 16, dokuzu 17, üçü 19 ve biri de 20. yüzyılda yaşamış şairler tarafından yazılmıştır. Buna göre 16. yüzyıl "Edirne" redifli şiirlerin en çok yazıldığı dönem olmuştur.
3. Kemalpaşazâde'nin gazeli dışındaki tüm şiirlerde mahlas kullanılmıştır.
4. Nef'î, Abdurrahman Hibrî ve Yümnî'nin şiirleri müzeyyel gazeldir.
5. Sadece Kıbrıslı Kenzî'nin şiirinde "Berây-ı Şehr-i Edirne" başlığı mevcut olup diğer şiirlerde başlık kullanılmamıştır.
6. Tespit edilen 26 şiir, 23 şair tarafından yazılmıştır. Şairlerin birçoğunun Edirneli olduğu veya bir vesileyle şehre gelen, Edirne'yi tanıyan kişiler olduğu görülmüştür.
7. "Edirne" redifli gazellerin 19'unda aruzun remel bahrinin "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezni, 3 şiirde hezec bahrinin "mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün" vezni, iki şiirde ise hezec bahrinin "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" vezni kullanılmıştır. 1 şiir remel bahrinin "fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün" vezni, 1 şiir ise muzârî bahrinin "mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır.

8. Gazellerin kafiye ve redif durumu ise şöyledir: Şiirlerin tamamında kafiye ve redif mevcuttur. Gazellerin 18'inde mürdef kafiye, 8'inde ise mücerred kafiye kullanılmış, tümünde "Edrine, Edrene veya Edirne" kelimesi redif olarak kullanılmıştır.
9. Şiirlerden biri Rumca (Garâmî), bir diğeri Farsça (Ahdî) kaleme alınmıştır.
10. Şiirlerin içeriklerine bakıldığında şehir övgüsü ağırlıklı olmakla beraber şehrin güzelleri, âşıkları, mesire ve eğlence yerlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca bu şiirlerde şehrin içinden geçen ırmakları (Meriç, Arda ve Tunca) yanında mimari eserlerinden de övgüyle bahsedildiği görülmüştür.
11. Edirne redifli şiirlerin büyük bir kısmı kudûmiyye olarak da tanımlanabilecek devrin padişahının şehre gelişini (teşrifi) ve bu sebeple şehrin gelişip güzelleşmesini konu edinmektedir.
12. Edirne redifiyle yazılan şiirlerin çoğunun IV. Murad'ın 1634'teki Edirne ziyareti üzerine Nef'î ve Şeyhülislam Yahyâ'nın yazdığı gazellere nazire olarak yazıldığı görülmüştür
13. Birçok şiirde eskiden harabe, sönük bir şehir olarak gösterilen Edirne, padişahların ziyaretiyle imar edilip şenlendiği, güzelleştiği vurgulanır.
14. Şiirlerde Şat, Nil ve Rûknâbâd ırmaklarıyla kıyaslanan Meriç, Tunca ve Arda nehirleriyle Edirne, altlarından ırmaklar akan cennetlere benzetilirken bu ırmakların kenarları, halkın ve âşıkların eğlendiği eşsiz mesireler olarak hem övülmekte hem de sık yaşanan taşkınlar sebebiyle şikâyet edilmektedir.
15. Edirne'nin gül ve gül yağları da şair tarafından övülen unsurlardandır.
16. Şehrin çetin geçen kışları şairler tarafından vurgulanmakta; şiirlerde Edirne-İstanbul kıyaslamasına da rastlanmaktadır.

Kaynakça

Adıgüzel, N., Gündoğdu, R. (2014). *Ahmed Bâdî Efendi, Riyâz-ı Belde-i Edirne 1/2. Cilt*, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

Afyoncu, E. (2010). Şemsî Ahmed Paşa. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2010, Cilt: 38), 527-529.

Akkaya, M. (1992). *Şemsî Paşa Divanı İnceleme-Edisyon Kritikli Metin* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Akkuş, M. (2006). Nef'î. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2006, Cilt: 32), 523-525.

Akkuş, M. (2018). *Nef'î Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (e-kitap, no: 3571).

Akkuş, Y. (2010). *Benderli Cesârî'nin (Ölüm: 1829) Divanı ve Divançesi İnceleme-Tenkritli Metin* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Aksoy, H. (1993). Celîl Hâmidîzâde. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1993, Cilt: 7), 269-270.

Aksoyak, İ. H. (2014). *Mehmed Yümnî Efendi*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 30.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yumni-mehmed-yumni-efendi>).

Akün, Ö. F. (1988). Ahdî. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1988, Cilt: 1), 509-514.

Altıntaş, A. (2009). *Gül Gülsuyu Tarihte Tedavide ve Gelenekteki Yeri*. İstanbul: Maestro Yayıncılık.

Arslan, M. (2014). *Reşîd, Şerif Ahmed Reşîd Paşa*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 01.06.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/resid-serif-ahmed-resid-pasa>).

Arslan, Ö. (2013). *Ubeydî Divanı Metin ve İnceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Aydın, A., Uysal, A. (2013). Hafız Ahmet Paşa'nın Sıra Dışı Şiirleri, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 69-86.

Başpınar, F. (2013). *Garâmî Divan İnceleme-Metin*. İstanbul: Yedirenk Kitapları.

Başpınar, F. (2015). 16. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı Şairlerinden Garâmî'nin Tezkiretü'ş-Şu'arâ İsimli Şairnamesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (3), 1-32.

Beyzadeoğlu, S. (1985). *Sünbülzâde Vehbî Divanı* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Bozyiğit, E. (2022). Şeyhülislam Yahyâ Divan'ının Yeni Tespit Edilen Nüshaları ve Şairin Neşredilmemiş Şiirleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(1), 316-377.

Canım, R. (1995). *Edirne Şairleri*. Ankara: Akçağ.

Canım, R. (2014). *Sultanların Şehri Şehirlerin Sultanı Edirne Kitabı*. Rıdvan Canım (Haz.), İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları.

Çelik, Ş. (1999). Osmanlı Padişahlarının Av Geleneğinde Edirne'nin Yeri ve Edirne Kazasındaki Av Alanları, 13. *Türk Tarih Kongresi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, C: 3, 1-15.

Darkot, B. (1965). *Edirne: Coğrafi Giriş, Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Demir, N., Erdem, M. D. (2013). *Saltıknâme Saltık Gazi Destanı*. İstanbul: Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği Kültür Yayınları.

Demir, Ö. (1999). *Belgelerle Saray-ı Cedid-i Amire-i Edirne* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Dündar, A. (2007). Edirne Şehri ve Tarihi Eserleri (1918 Yılına Ait Bir Haritaya Göre). *Dini Araştırmalar*, 10(28), 119-140.

Erdoğan, M. (2012). Gözden Kaçmış Bir XVI. Asır Şairi: Celâl-zâde Mustafa'nın Oğlu Mahmud Efendi ve Konya, İstanbul ve Edirne Medhiyeleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 300-325.

Erduran, A. (2000). Biyografi Kaynaklarında Şehir, Kültür İlişkisi ve Bunun Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi'nde Görünüşü. *Bilig*, (12), 29-42.

Erken, J. (2021). İki Şair Bir Şehir: Nefî ve Arpaemînzâde Mustafa Samî'nin Kasidelerinde Edirne'nin Mukayesesi. *Prof. Dr. Pervin Çapan Armağanı*, Nagehan Uçan Eke, Nilüfer Tanç (Ed.), Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları.

Eyice, S. (1989). Ali Paşa Çarşısı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1989, Cilt: 2), 432-433

Fedai, H. (1993). *Kıbrıslı Aşık Kenzî Divanı II: Gazeller*. Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gedük, S. (2014). *Osmanlı Saray Kültüründe Buhur ve Gülsuyu Geleneği*. Haluk Dursun (Ed.), Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 6, 124-141.

Gıynaş, K. A. (2017). *Pervâne Bey Mecmuası*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (e-kitap, no: 3540).

Gökbilgin, M. T. (1994). Edirne. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1994, Cilt: 10), 425-431.

Gürgen, A., Göktaş, M. (2023). Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı'nda Hayâlî Bey Eleştirisi, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 9(18), 234-251.

Gürgendereli, M. (2014). *Sünbülzâde, Vehbî Mehmed Efendi*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 31.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunbulzade-vehbi-mehmed-efendi>).

Gürgendereli, M. (2018). *Osmanlı Dönemi Şiirinde Edirne*. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

İlgürel, S. (1998). Hibrî Abdurrahman Efendi. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1998, Cilt: 17), 426-428.

İpekten, H. (2018). *Nef'î Hayatı-Eserleri-Sanatı Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*. Ankara: Akçağ.

İsen, M. (2000). Kırım Hanedanının Şairliği. *Bilig*, 15, 81-88.

Kafadar, C. (1995). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu İki Cihan Aresinde*. İstanbul: Birleşik Yayınları.

Kaplan, Y. (2012). Şeyhülislam Yahya Takipçisi Bir Şair: Yümnî ve Divanı, *Turkish Studies*, 7(3), 1619-1647.

Kaplan, Y. (2014a). *İlmî-i Nâzîk*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 26.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilmii-ilmii-nazik>)

Kaplan, Y. (2014b). *Yusuf Nüvîdî Efendi*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 24.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nuvidi-yusuf-nuvidi-efendi>)

Karaca, D. (2018). *Türk Edebiyatında Şehrengizler Şehirler ve Güzeller* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.

Karagözlü, V. (2014). *Hayâlî Bey*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 25.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hayali-bey-hayali-mehmed-hayali>)

Kavruk, H. (2014). *Şeyhülislam Yahyâ*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 30.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyhulislam-yahya>)

Kavruk, H. (ts.). *Şeyhülislam Yahyâ Divanı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (e-kitap, no: 3147).

Kaya, B. A. (2013). Şeyhülislam Yahyâ. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2013, Cilt: 43), 245-246.

Kazancıgil, R. (1996). *Abdurrahman Hibrî, Enis-ül Müsamirin: Edirne Tarihi 1360-1650*. Edirne: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2004). Edirneli Nazmî'nin Yayımlanmamış Türkî-i Basit Şiirleri, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (15), 63-82.

Kurnaz, C. (1998). Hayâlî Bey. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1998, Cilt: 17), 5-7

Kuru, S. S. (2010). Sümbülzâde Vehbî. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2010, Cilt: 38), 140-141.

Nas, Ş. K. (2018). *Celîlî Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (e-kitap, no: 3602).

Orhan, M. (2012). *Benderli Cesârî Divanı, Hayatı, Divanındaki Mazmunlar, Dini-Tasavvufî Kavramlar ve İnsan* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Ortaylı, İ. (2014). Serhad Şehri Edirne. *Sultanların Şehri Şehirlerin Sultanı Edirne Kitabı*, Rıdvan Canım (Ed.), Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları, 84-89.

Ördek, Ş. (2014). *İsfendiyarzâde Şemsî Ahmed Paşa*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 25.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semsi-isfendiyarzade-semsi-ahmed>)

Ördek, Ş. (2015). *Garâmî*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 26.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/garami>)

Özarlan, M. (2015). *Kenzî İbrahim Kasım*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 01.06.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kenzi-ibrahim-kasim>)

Özkan, M. (1994). Edirneli Nazmî. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1994, Cilt: 10), 450-451.

Özkan, M. (1997). Edirneli Nazmî ve Türkî-i Basit Hareketi. *İlmî Araştırmalar*, (5), 233-246.

Peremeci, O. N. (1939). *Edirne Tarihi*. İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları.

Sağırılı, A. (2003). Mehmed b. Mehmed Edirnevî. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2003, Cilt: 28), 495.

Sannav, S. C. (2019). Dünden Bugüne Balkanlarda Bir Başkent: Edirne ve Edirne'de Yaşam. *Turkish Studies*, 14(7), 3919-3938.

Sefercioğlu, N. (2007). Nev'î. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2007, Cilt: 33), 52-54.

Selen, H. S. (1993). Yazma Cihannümâ'ya Göre Edirne Şehri. *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Solmaz, S. (2013). *Ahdî*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 26.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ahdi-mdbir>)

Solmaz, S. (2018). *Gülşen-i Şu'arâ*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (e-kitap, no: 3219).

Söylemez, A. (2016). *Reşid Paşa Divanı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Söylemez, Y. (2017). Osmanlı Sarayında Katledilen Bir Kırım Hanı: İnalet Giray Han, *Karadeniz Araştırmaları*, 14(55), 209-224.

Şanlı, İ. (2014). *Ubeydî, Abdurrahman Çelebi*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 25.05.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ubeydi-abdurrahman-celebi>)

Tarlan, A. N. (1945). *Hayali Bey Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Tekin, C. (2014). *Ahi Çelebi Hamamı*. Ahilik Ansiklopedisi, Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayınları.

Tiktaş, S. (2014). *XVI. Yüzyıl Edirne Şehri: Demografik Toplumsal ve Ekonomik Yapı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

Turan, Ş. (1992). Bayezid II. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 1992, Cilt: 5), 234-238.

Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Tulum, M., Tanyeri, A. (1977). *Nev'î Divan Tenkidli Basım*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Turan, Ş. (2022). Kemalpaşazâde. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Yıl: 2022, Cilt: 25), 238-240.

Uysal, A. (2010). *Hâfız Ahmed Paşa Divanı Metin-İnceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisan tezi]. Gazi Üniversitesi.

Ülgen, A. (2014). *Edirne Sarayı, Sultanların Şehri Şehirlerin Sultanı Edirne Kitabı*. Rıdvan Canım (Haz.), İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları.

Ünlü, M. Ş. (1991). *Ubeydî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.

Yaşar, M. (2005). *Bâlî Hayatı Edebi Kişiliği Divanı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Yenikale, A. (2012). *Sümbülzâde Vehbî Divanı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (e-kitap, no: 3374).

Yılmaz, K. H. (2015). *Mahmud Efendi b. Celâl-zâde Mustafa*, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. [Erişim tarihi: 31.03.2023] (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/mahmud-efendi-celalzade-mustafa>)

Yılmaz, M. (2008). *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*. İstanbul: Sütun Yayınları.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Bu makalenin yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
2. Bu makalenin yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
3. Bu makalenin yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf gibi bütün belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
4. Bu makalenin benzerlik raporu bulunmaktadır.